

Acta Medicinae et Sociologica (2025)
Vol.16. No.40. (83-131)

doi:

<https://doi.org/10.19055/ams.2025.08/01/4>

UNIVERSITY OF
DEBRECEN
FACULTY OF
HEALTH SCIENCES
NYÍREGYHÁZA

Szeged Studies 2000 – 2024. Negyedszázadnyi városkutatás eredményeiből

Balogh Péter¹, Bugyi Anett², Fekete Mariann³, Nagy Terézia⁴, Rácz Attila⁵,
Varga Áron⁶, Vincze Anikó⁷

¹adjunktus, SZTE BTK, Szeged, Pulz utca 1. [ORCID iD 0000-0001-8586-8308](https://orcid.org/0000-0001-8586-8308)

²tanársegéd, SZTE BTK, Szeged, Pulz utca 1. [ORCID iD 0000-0003-1676-9781](https://orcid.org/0000-0003-1676-9781)

³habilitált egyetemi docens, SZTE BTK, Szeged, Pulz utca 1. [ORCID iD 0000-0002-6357-5931](https://orcid.org/0000-0002-6357-5931)

⁴adjunktus, SZTE BTK, Szeged, Pulz utca 1. [ORCID iD 0000-0002-0143-7058](https://orcid.org/0000-0002-0143-7058)

⁵adjunktus, SZTE BTK, Szeged, Pulz utca 1. [ORCID iD 0000-0001-9195-0498](https://orcid.org/0000-0001-9195-0498)

⁶tanársegéd, SZTE BTK, Szeged, Pulz utca 1. [ORCID iD 0009-0003-7059-0341](https://orcid.org/0009-0003-7059-0341)

⁷adjunktus, SZTE BTK, Szeged, Pulz utca 1. [ORCID iD 0000-0002-1936-9399](https://orcid.org/0000-0002-1936-9399)

INFO

Fekete Mariann

fekete.marianna@szte.hu

Keywords

empirical research,
social attitudes,
public safety,
climate change,
environmental awareness,
migration

ABSTRACT

Abstract: Szeged Studies 2000-2024. From a quarter of a century of urban research. The study presents the methodology of the Szeged Studies research series launched by the Department of Sociology of the University of Szeged in 2000 and the opinions of the city's residents on some key social phenomena. The representative survey research, carried out annually for 25 years, explores the social, environmental and security processes of the city in a multidisciplinary approach. The methodology is based on empirical data collection and field research based on face-to-face interviews and surveys (PAPI, CAPI), in which university students play an active role. In our study, we analyse changes in public trust, public safety, migration attitudes and environmental awareness in a longitudinal and cross-sectional approach. Our results show that over the past 25 years, the overall perception of security among the citizens of Szeged has improved, while concerns about climate change have increased. Overall, attitudes towards foreigners have moved towards acceptance, with fluctuations. Levels of trust in institutions are low, except among older and less educated groups, where they are higher. The aim of this series of studies is to explore the complex factors affecting the functioning of local society and to contribute to the practice-oriented development of sociology education.

Kulcsszavak

empirikus kutatás,
társadalmi attitűdök,
közbiztonság,
éghajlatváltozás,
környezettudatosság,
migráció

Absztrakt: A tanulmány a Szegedi Tudományegyetem Szociológia Tanszéke által a 2000. évben indított Szeged Studies kutatássorozat módszertanát, valamint a város lakóinak véleményét mutatja be néhány kulcsfontosságú társadalmi jelenséggel kapcsolatban. A 25 éve évenként végzett reprezentatív survey vizsgálat multidiszciplináris megközelítésben tárja fel a város társadalmi, környezeti és biztonsági folyamatait. A módszertani alapot a személyes felkeresésen és lekérdezésen alapuló (PAPI, CAPI) empirikus adatgyűjtés, terepkutatás adja, amelyben az egyetemi hallgatók aktív szerepet vállalnak. Tanulmányunkban a lakossági bizalom, közbiztonság, migrációs attitűdök és környezeti tudatosság változásait elemezzük longitudinális és keresztmetszeti megközelítésben. Eredményeink alapján megállapíthatjuk, hogy az elmúlt 25 évben a szegediek biztonságérzete összességében javult, a klímaváltozással kapcsolatos aggodalmak erősödtek. A külföldiekkel szembeni attitűdök hullámvázán, de összességében az elfogadás irányába mozdultak. Az intézményekkel kapcsolatos bizalom szintje alacsony, kivéve az idősebb és alacsonyabb iskolai végzettségű társadalmi csoportokat, ahol ez magasabb. A kutatássorozat célja, hogy a helyi társadalom működését érintő komplex tényezőket feltárja, és hozzájáruljon a szociológusképzés gyakorlatorientált fejlesztéséhez.

Beérkezett: 2025.04.22.

Bírálat: 2025.04.30.

Elfogadva: 2025.05.05.

Ez a tanulmány a Szeged Studies kutatássorozat 2000-2024 között született eredményei alapján készült.

Bevezetés**A Szeged Studies kutatási projekt és gyakorlati képzés módszertana**

A Szegedi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Karának Szociológia Tanszéke a 2000/2001-es tanévtől egy olyan módszertani képzési tervet dolgozott ki és vezetett be, amely lehetőséget biztosít a tanszék hallgatói számára, hogy már az egyetemi tanulmányaik alatt, intézményi keretek között a gyakorlatban is elsajátíthassák az empirikus társadalomtudományi kutatás különféle módszereit a tervezéstől kezdődően az adatfelvételen és adatelemzésen át a tanulmányírásig.

A szegedi szociológusképzés módszertani blokkjának reformját a 2000-es években az alábbi elgondolások motiválták:

- A „Szegedi Szociológián” végzett hallgatók további pályafutásának elemzésekor azt az eredményt kaptuk, hogy a szociológus pályán való

megmaradás és sikeres tudományos tevékenység elengedhetetlen feltétele az empirikus társadalomtudományi kutatásokban szerzett szakmai gyakorlat.

- A módszertani képzési terv reformjának bevezetése előtt diplomát szerzett hallgatók, általában az egyetem intézményi keretein kívül szereztek gyakorlatot az empirikus kutatások területén.

A módszertani képzés megújítását a Detroit Area Studies (DAS) projekt ihlette. A projekt egy olyan jelentős kutatási kezdeményezés volt, amely az 1950-es évek óta kulcsszerepet játszott az amerikai urbanisztikai és szociológiai kutatásokban. A projekt célja eredetileg az volt, hogy a Michigani Egyetem diákjainak lehetőséget adjon a városi társadalmi folyamatok és közösségek terepkutatására Detroitban és annak környékén. A DAS nemcsak tudományos adatgyűjtést szolgált, hanem gyakorlati képzést is biztosított a hallgatók számára, akik részt vehettek a közösségi problémák megértésében és elemzésében. A DAS projekt jelentős szerepet játszott Detroit városi átalakulásainak dokumentálásában, különösen a város ipari hanyatlása, a fehér középosztály kivándorlása (*white flight*), valamint a szegregáció és társadalmi feszültségek vizsgálatában. Az elmúlt évtizedek során a projektet számos más városi tanulmány egészítette ki, különösen a Detroit Works és a Detroit Future City kezdeményezések révén, amelyek a városi revitalizáció és közösségfejlesztés kérdéseire fókuszáltak. Az adatfelvételt a kérdőívszerkesztéstől a system file és a dokumentáció elkészítéséig a kutatásban résztvevő módszertani tárgyakat oktatók és hallgatók közösen végzik gyakorlati oktatás keretei között. (Marans, Gerber és Morenoff 2024)

Módszertan

A Szeged Studies kutatás a DAS-hoz hasonló célból indult Szegeden, 500-2300 fős reprezentatív minták lekérdezésével. A város településmintájának címeit (amikor az adatfelvétel nem véletlensétás módszerrel történt)¹ a legnaprakészebb forrásból, a Központi Lakcímnnyilvántartóból Belügyminisztérium Nyilvántartások Vezetéséért Felelős Helyettes Államtitkárságtól² kérjük tudományos kutatási céllal. Itt lehetőségünk van az egyéni minták mellett lakásminták megrendelésére is. A pontos nevek és címek

¹A Szeged Studies történetében két alkalommal 2000-ben és 2005-ben került sor véletlen sétás kiválasztási módszer alkalmazására.

²Korábban Központi Nyilvántartó és Választási Hivatal

ismeretében a mintába került személyeket (családokat) levélben kérjük fel a válaszadásra a terepmunka kezdete előtt néhány nappal. Tapasztalatunk szerint ez növeli a válaszolók bizalmát, csökkent a válaszmegtagadók arányát.

A kérdőív elkészítésére szintén nagy gondot fordítunk. Kialakításában a tanszék oktatói bevonják a hallgatókat is a gyakorlati órák során. A végleges kérdőív kialakítását minden esetben próbakérdezés előzi meg. A kérdezői munka megkönnyítése érdekében már a kérdések kérdőívbeli formájának kialakításakor arra törekszünk, hogy megelőzzük az olyan kérdezői hibákat, amelyek utólag már ritkán korrigálhatók.

A kérdező hallgatók minden adatfelvétel előtt szemináriumi keretek között részletes felkészítést és az adatfelvételhez írásos kérdezési útmutatót kapnak, mely egyrészt felhívja a figyelmet a kérdőív legfontosabb részeire, másrészt a viszonylag ritkábban előforduló kérdezési helyzetek megoldásához ad iránymutatást. Emellett tartalmazza a vizsgálat célját is, felkeltve ezzel a kérdező érdeklődését a kutatás iránt.

A kérdezői hálózatot a kutatásszervező oktató irányításával a végzős alapszakos szociológus hallgatók, mint „körzeti instruktorok” csoportvezetők működtetik. Az instruktorok folyamatosan tartják a kapcsolatot kérdezőikkel és megbeszélnek velük a kérdezés során felmerült problémákat, felügyelik és kezelik az ORD rendszerben³ történő bejegyzéseket és címhasználatot. A körzetükben lekérdezett kérdőívek mindegyikén 100%-os kitöltéskontrollt végeznek. Minden olyan esetben személyesen is kontrollálják a kérdezést, ha az elkészült kérdőívben valamilyen gyanús dolgot találnak. Emellett az előre meghatározott leadási határidőkre és ellenőrzésre összegyűjtik a kérdőíveket, átadják a kutatásszervezőnek, aki az ORD adatok alapján szűrőpróbaszerűen ellenőrzi a kérdezőket, a kérdezett személyt felkeresve.

Az instruktoroktól átvett kérdőíveket a kutatásszervező oktatók veszik át és kódoltatják a hallgatókkal. A kutatásban résztvevő hallgatók feladata a kérdőívek újbóli (most már egységesebb szemléletű) 100%-os kitöltés kontrollja, a nyitott kérdések kódolása és az adatok rögzítése. A kódolás az adott kutatás nagyságától függően 5-25 fős szemináriumi csoportokban történik két körben. Az első körben mindenki a saját maga által felvett kérdőíveket kódolja, majd egy rotációt követően valaki másét. 2000-2012-ig

³Rác Attila, (SZTE BTK Szociológia Tanszék) és alkotótársai által tervezett Online Research Direktor kutatásirányító és mintavételi szoftver, amelyet 2010-től használ a tanszék. A szellemi alkotást a Szegedi Tudományegyetem a 11/2022 (VI.15) határozatában birtokba vette.

kizárólag papír alapú kérdőívekkel történt az adatfelvétel, 2012-től pedig vegyesen papír és CAPI alkalmazásával. Az ORD 2010-es rendszerbe állításával lehetővé vált, hogy ne csak a kérdezők, hanem az instruktorok munkáját is ellenőrizni tudjuk és mind a kérdezők, mind az instruktorok valós idejű visszajelzést kaphassanak munkájuk állásáról és minőségéről.

A papír alapú kérdőívek rögzítése korábban SPSS Data Entry-be történt. Ez a programcsomag lehetőséget nyújtott arra, hogy a logikai kontrollokat építsünk be, valamint megakadályozzuk az extrém értékek rögzítését, csökkentve ezáltal a rögzítés közbeni elcsúszás veszélyét. 2010-2014 között az ORD CAPI modulját az Online Survey Editort használtuk a CAPI adatfelvételre és a papíralapú kérdőívek rögzítésére, majd áttértünk a Lime Survey rendszer használatára.

A papíralapon felvett kérdőívek rögzítése után előállt adatfile-ok első kontrollja a rögzített adatok leadásakor az átvételi program segítségével történik. Az itt előkerülő hibákat (pl. sorszámelütés, elcsúszás) még az utómunkás maga javítja. A leadott file-ok instruktorok általi összefűzése után kezdődik az alapsorok tisztítása és az adatok logikai ellenőrzése. Ezt a munkát szintén a hibakeresésben, javításban már gyakorlattal rendelkező felsőbb éves hallgatók végzik oktatói irányítás és ellenőrzés mellett. Minden adatfelvételtől dokumentum-kötet készül, mely az alapsorok mellett tartalmazza a vizsgálat részletes dokumentációját is (mintaleírás, minta-illeszkedésvizsgálatok, kérdőív, kérdezői segédanyagok, változólista, képzett változók programja stb.).

A Szeged Studies adatfelvételi rendszerének kialakításakor azt az alapelvet tartottuk szem előtt, hogy az érvényes és megbízható adatok „előállításának” kulcsszereplője a kérdező. Az adatfelvételt és a hozzá kapcsolt szigorú értékelési rendszert úgy alakítottuk, hogy az általunk oktatott jövőbeli társadalomkutatók „saját bőrükön érezzék” a kérdezői munka nehézségeit és később empatikusabb hozzáállással kezeljék és készítsék fel az általuk irányított kérdezőket sarkallva ezáltal a jó, megbízható munkára.

Az adatgyűjtések megtervezésekor figyelembe vett egyik legfontosabb szempont mindig a reprezentativitás biztosítása, ami azt jelenti, hogy a teljes sokaság egy részének megfigyelése révén szeretnénk következtetéseket levonni a teljes sokaságra vonatkozóan. Ennek érdekében úgy kell kiválasztani a megkérdezendő személyeket, hogy azok a lehető legjobban képviseljék a teljes sokaságot, vagyis bizonyos szempontok – erre a leggyakrabban használt ismérvek a nem, az életkor, a lakóhely településtípusa, illetve az iskolai

végzettség – alapján reprezentatívak legyenek arra nézve. Ezek a paraméterek azok, amelyek alapján vizsgáljuk az empirikus mintánk illeszkedését az alapsokasághoz és megfelelő illeszkedés esetén azt állítjuk, hogy ezen paraméterekre a mintánk a reprezentatív.

Az adatgyűjtés folyamán tehát az előzetesen definiált, jó minta tulajdonságai megsérülnek, hiszen a nemválaszolásnak köszönhetően bizonyos elemek részben vagy egészen kiesnek a mintából. A felmérésstatisztikában elfogadott tény, hogy a nemválaszolások megoszlása a minta tagjai között nem véletlenszerű, hanem bizonyos szociodemográfiai, pszichológiai és egyéb jellemzőkkel összefügg, ezért a nemválaszolás nem csak a minta csökkenését, hanem torzulását is okozza (Marton 1994, Éltető és Marton 1995, Fischer 2001, Hunyadi 2001, Németh és Rudas 2002 etc.). Ennek következtében az eredeti minta reprezentativitása már nem áll fenn, az empirikus minta már nem reprezentálja a teljes sokaságot – sokszor az ismert paraméterek szerint sem – így következtetéseink érvényessége, valamint megbízhatósága is csorbat szenved.

A Szeged Studies kutatásokban az egyik legfontosabb módszertani kihívást a nemválaszolásból eredő torzítások jelentették. A nemválaszolás kategóriáit és forrásait részletesen feltérképeztük: ide tartozik a lefedési hiba, kiválasztási hiba, mérési és válaszadási hiba, valamint a teljes nemválaszolás problémája. Ezek mind a reprezentativitás és érvényesség csökkenéséhez vezettek a terepi adatfelvételek során.

Az Online Research Director megalkotásának know-how-ját a címlistas mintavételi eljárás esetén végzett kutatásokkor a kieső címek (nem elérhető személyek és válaszmegtagadók) pótlására leginkább elfogadott módszer a csökkenőmintás, illesztett pótcímes eljárás gyakorlati alkalmazásának problémája ihlette. Címlista alkalmazása esetén a csökkenő mintás adatfelvételi eljárás alapesetben azt jelenti, hogy a kutatási minta elemszámát eleve nagyobbra tervezzük, számolva a válaszmegtagadásokkal, valamint a nem létező és nem elérhető személyek számával. A kérdező így eleve több címet tartalmazó listát kap kézhez, mint amennyi a meghatározott minta elemszáma (1000 főre tervezett adatfelvétel esetében 1700 címet), így a kieső címekkel számolva is a kutatás végére előáll az 1000 fős mintaelemszám. A kérdező feladata tehát gyakorlatilag annyi, hogy addig menjen sorba a listán, ameddig nincs meg az 1000 db kitöltött kérdőív.

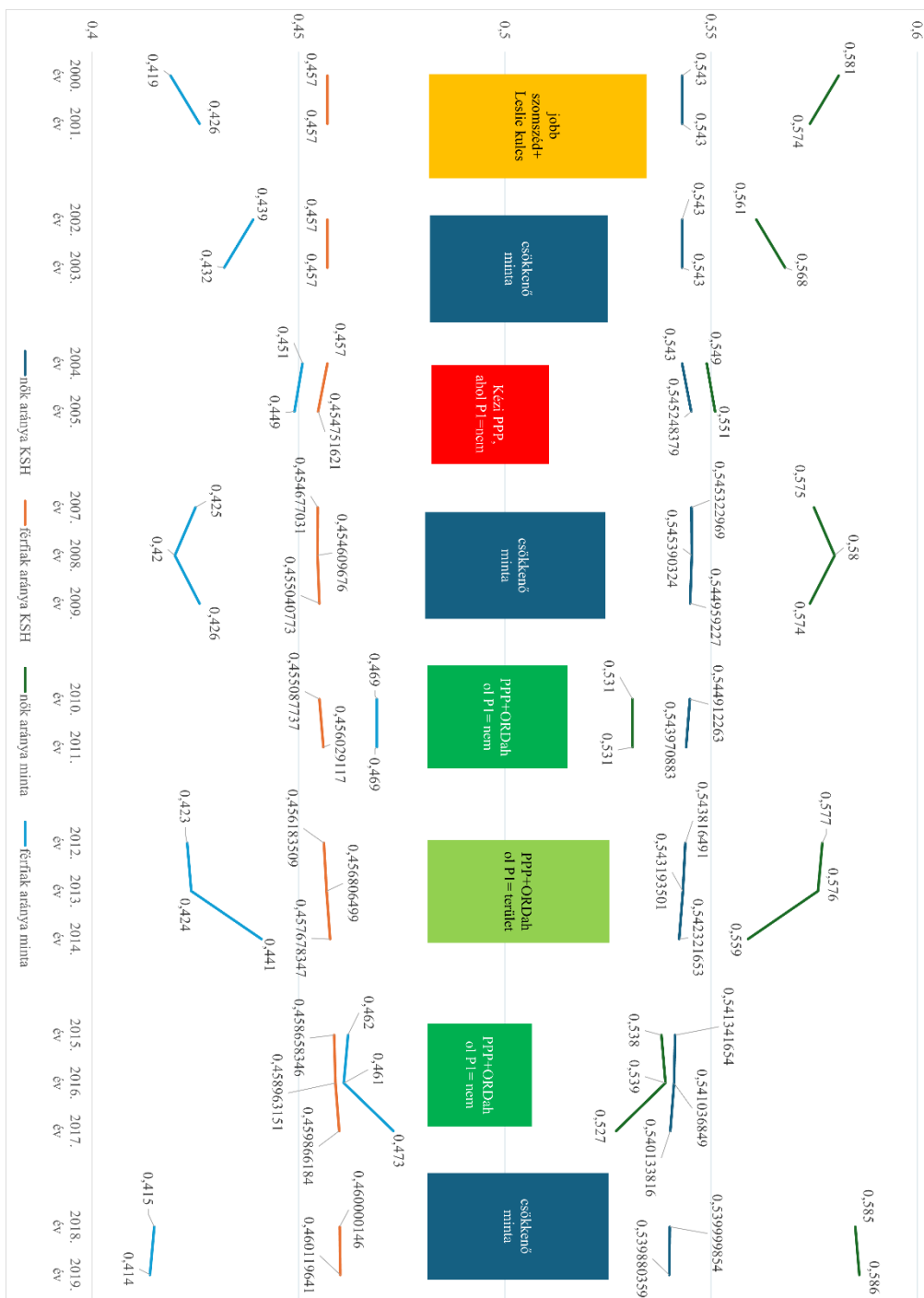
Ez az eljárás azonban a reprezentativitást illetően módszertanilag számos problémát rejt magában, mint pl. azt, hogy érzéketlen a nemválaszolók

társadalmi-demográfiai jellemzőit illetően. Ezt a problémát azzal próbáltuk - először „mechanikusan” kutatásszervezői humán erőforrással kiküszöbölni, hogy a nagyobb elemszámúra tervezett mintát két csoportra osztottuk – főcím és pótcím –, ahol a kérdezők az első adatfelvételi körben csak az első csoportot a főcímeket próbálták lekérdezni. Sikertelen megkeresés, ill. válaszmegtagadás esetén nyúltak csak a kérdezőbiztosok a pótcímeket tartalmazó listához, mégpedig úgy, hogy a kieső főcímek társadalmi demográfiai jellemzőihez hasonló pótcímet választottak a pótcímlistából, azaz bizonyos paraméterek szerint illesztették a pótcímeket a kieső főcímekhez. Ez az illesztett pótcímvételi eljárás módszere csökkenő mintával kombinált változata.

Fentebb kifejtett módszertani problémának a csökkentésére született meg a paraméterprioritásos pótcímillesztési eljárás (PPP) kifejlesztése, majd a módszert leíró algoritmus alapján az Online Research Director (ORD) szoftver fejlesztése (Rácz 2022). A módszertani innováció lényege, hogy terepmunka közben a kieső címek helyére olyan új címet illeszt be az algoritmus, amely a mintában a kutatási célnak megfeleltetett prioritások alapján szükséges szociodemográfiai paraméterekhez illeszkedik (nem, életkor, iskolai végzettség stb.). Ezáltal jelentősen csökkenthető a kérdezőbiztosok szubjektív döntései által okozott torzítás.

A PPP elméletére fejlesztett ORD 1.0 nevű online rendszer, automatikusan naplózza a kérdezőbiztosok tevékenységét, rögzíti a kieső és pótló címeket, valamint valós időben felügyeli a megadott paraméterek szerinti reprezentativitás fenntartását. A rendszer jelentős mértékben csökkentette a nem mintavételi hibákat és javította a terepmunka minőségét.

1. ábra: A Szeged Studies minták nemek szerinti illeszkedése a KSH népszámlálási adataihoz

Az eljárás az eddigi kutatói tapasztalatok szerint jó eredményeket hozott, a minta a társadalmi-demográfiai paraméterek alapján reprezentatív maradt, az ORD alkalmazásával a nem mintavételi hibák száma így vélhetően valamelyest csökkent.

Szeged közbiztonságával kapcsolatos lakossági attitűdök 2000-2018

A biztonság, mint érték szerepe egyre inkább felerősödik, ahogy a világ egyre bizonytalanabbá és kiszámíthatatlanná válik, felerősítve az egyén kiszolgáltatottság érzetét. Az élet a modern világban egyben az élet globális bizonytalanságát jelenti. Az ipari társadalmak modernitását Beck (2003) elmélete szerint a reflexív modernizáció átalakítja, az átalakulás következményeként felépül a kockázattársadalom, ahol az előállított és önmagunk által létrehozott bizonytalanság feltételei közepette vagyunk kénytelenek élni. A bizonytalanság és a kiszámíthatatlanság nem ismer határokat, a fenyegetettség mértéke (pl. háború) felmérhetetlen és mindenkit egyaránt érint. A modern világ egy „elszabadult világ” is egyben: nemcsak a társadalmi változások üteme jóval gyorsabb, mint bármilyen korábbi rendszerben, de a változások is kiterjedtebbek. A 21. században a társadalmi és technológiai biztonság hiánya súlyos kockázati tényezővé válik. A globalizáció és a digitális forradalom a szubjektív biztonságérzet megrendüléséhez vezetett, a konkrét veszélyek percepciója kiegészül az absztrakt veszélyek elővételezésével (Csépe 2017).

Ebben a folyamatban természetes, ha az egyén keresi a kapaszkodót, a biztos pontokat, a védelmet nyújtó és megtartó helyeket és kapcsolatokat. A szubjektív biztonságérzet konstruálásában lényegi elem a lakóhely, a közvetlen lakókörnyezet közbiztonságának megítélése. Mátyás (2015) Debrecen lakosságának szubjektív biztonságérzetét feltérképező vizsgálatának fő megállapítása, hogy nem a személyes tapasztalatok, hanem a média által közvetített információk alakítják elsősorban a lakosság közbiztonságról alkotott képét, valamint a megítélés nagymértékben függ a lakóhely bűnügyi fertőzöttségétől.

Ebben a fejezetben a lakókörnyezetre, a lakás környékére és a településre, Szegedre vonatkozó attitűdök és vélemények alakulását mutatjuk be 2000 és

2018 között⁴ (2.ábra). A „Szeret Ön Szegeden élni?”⁵ kérdésre kapott válaszok alapján megállapítható, hogy az első adatfelvétel idején, 2000-ben a megkérdezettek csaknem háromnegyede erős pozitív attitűddel bír a lakóhelyével kapcsolatban, kifejezetten szeretett Szegeden élni. A további vizsgálati években ez a tendencia folytatódott, 2018-ban már a megkérdezettek nyolctizede értékelt így, további 15% inkább pozitív érzéseket fogalmazott meg a szegedi lakóhelyével kapcsolatban, és csupán a válaszadók elenyésző része (3%) számolt be negatív attitűdről.

2. ábra: „Szeret Ön Szegeden élni?” kérdésre kapott válaszok megoszlása 2000 – 2018 (%)

Chart: FM • Source: Szeged Studies kutatás 2000-2025 • Created with Datawrapper

A lakókörnyezettel való elégedettség érzet egyik alapvető meghatározója a környezet biztonságának szubjektív megítélése, amelyet befolyásol a korábbi személyes élettapasztalat – különösen, ha az egyén vagy közeli hozzátartozója bűntény áldozatává vált –, a korábban már említett médiahatás, valamint a nem és az életkor: a nők és az idősebbek félelemérzete lényegesen magasabb, mint a férfiaké és fiatalabbaké (Dusek 2015).

A 3. ábra adatai alapján megállapíthatjuk, hogy a közvetlen lakókörnyezetük közbiztonságával elégedettebbek a szegediek, mint általában véve a város közbiztonságával. A szakirodalmi állításokkal összhangban Szegeden is a nők, az idős korosztályba tartozók és az alacsonyan iskolázottak szignifikánsan kevésbé elégedettek a közbiztonsággal az egyes adatfelvételi években. 2000-ben, az első adatfelvétel idején a legidősebb korcsoportba

⁴A minta elemszáma N₂₀₀₀=1108, N₂₀₀₅=1390, N₂₀₁₀=1559, N₂₀₁₆=1046, N₂₀₁₈=824.

⁵2018-ban változott a kérdőív kérdése, a válaszadó szűkebb környezetére vonatkozott: *Szeret-e a városrészben élni?*

tartozók félelemérzete a legerősebb⁶, több mint fele az idős lakosoknak (55%) egyáltalán vagy inkább nem elégedett lakókörnyezetének közbiztonságával. 2005-ben a nők, a legidősebb korcsoportba tartozók és a legfeljebb 8 általános iskolai bizonyítvánnyal rendelkezők adták a legkedvezőtlenebb értékelést a szegedi közbiztonságról⁷. 2010-ben és 2016-ban csak az iskolai végzettség eredményezett szignifikáns különbséget a válaszadók biztonságghiányában: minél magasabban iskolázott a megkérdezett, annál inkább elégedett volt a közbiztonsággal.⁸ 2018-ban a demográfiai tényezők nem eredményeztek szignifikáns különbséget a félelemérzetben. A lakókörnyezettel való elégedettséghez hasonlóan a közbiztonság megítélése is egyre javuló tendenciát mutatott az adatfelvételek során.

3. ábra: Szeged és a közvetlen lakókörzet közbiztonságával való elégedettség 2000-2018 (%)⁹

Biztonságérzettel kapcsolatos attitűdök 2000-2018

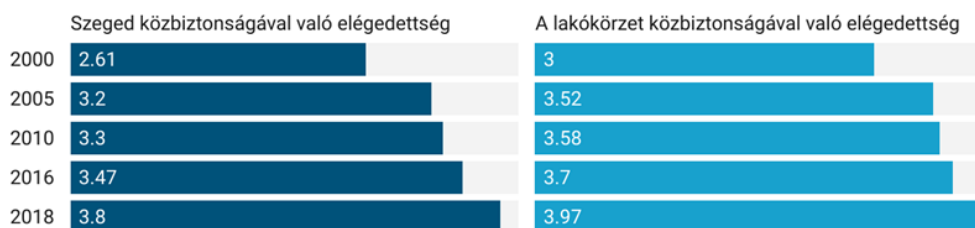

Chart: FM • Source: Szeged Studies kutatás 2000-2025 • Created with Datawrapper

Megvizsgáltuk azt is, hogy milyen tényezők generálták a félelemérzet kialakulását a lakókörnyezet közbiztonságával kapcsolatban negatív, illetve erős negatív érzelmekről beszámoló megkérdezetteknél (4.ábra). 2000-ben a megkérdezettekben félelmet generáló gyanús személyek lakókörzetben való feltűnése a legnagyobb arányban választott tényező (52%), amelyet a rendőri jelenlét hiánya (39%) és a bűnesetek előfordulása követ (28%). Legkevésbé az elégtelen közvilágítást találták problematikusnak a válaszadók (14%). A félelem érzése megnöveli a bűntény áldozatává válásáról alkotott valószínűséget és az otthon védelmét biztosító intézkedések további bevezetését eredményezheti (több zár, rács, riasztó). Ezen túlmenően a

⁶Az összefüggés szignifikáns, $p < 0,001$

⁷Az összefüggés szignifikáns, $p < 0,001$

⁸Az összefüggés szignifikáns, $p < 0,002$

⁹Az értékelés módja változott a kutatássorozatban: 2000-2010 között 5 fokozatú skálán értékelt a megkérdezett, majd 2016-ban és 2018-ban 4 fokozatú skálán.

magasabb félelemérzet gyakran jár együtt a szigorúbb büntetések elvárásával az igazságszolgáltatás részéről (Dusek 2015).

4. ábra: Félelemérzet és biztonsághiány kialakulásához hozzájáruló tényezők, Szeged Studies 2000 (%) N=274

Biztonságérzet hiányát okozó tényezők (%)

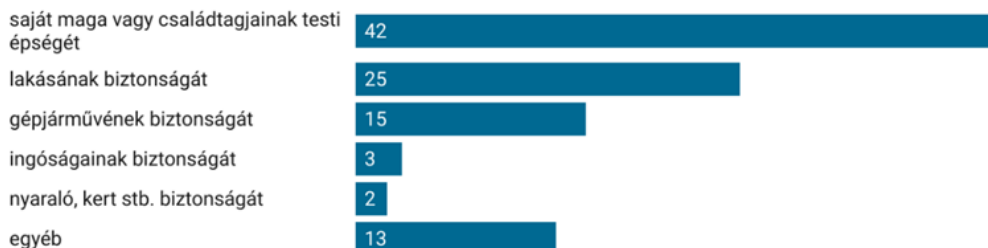
Chart: FM • Source: Szeged Studies 2000 • Created with Datawrapper

2005-ben a megkérdezettek csaknem fele (46%) nagy vagy nagyon nagy problémaként értékeli a bűnözést Szegeden, mindösszesen 7% vélekedik úgy, hogy egyáltalán nem, vagy csak kis mértékű problémát jelent. Az életkor, a nem és az iskolázottság szignifikáns különbséget¹⁰ tesz a bűnözéssel kapcsolatos félelem és problémaérzékelés esetében: a nők, az idősek és az alacsonyabb iskolai végzettségűek tartják nagyobb arányban jelentős problémának a bűnözést Szegeden. A válaszadók elsősorban a viktimizáció miatt aggódnak (42%), ezt követő az ingatlan- és ingó vagyont érő káresemény, veszteség miatti félelem (5. ábra).

¹⁰Az összefüggés szignifikáns, $p < 0,001$

5. ábra: Az aggodalmat, félelemérzetet befolyásoló tényezők (%) Szeged Studies 2005, N=787

Mit lát elsősorban veszélyeztetve? (%)

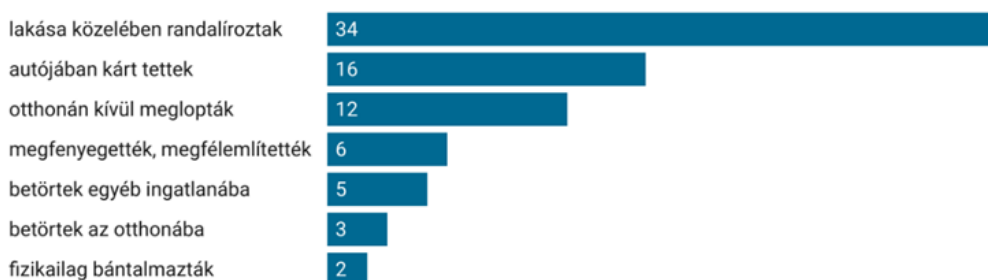
Szeged Studies 2005

Source: FM • Created with Datawrapper

A jelentős problémaérzékeléshez viszonyítva a valóban elszenvedett sérelmek szerencsére jóval kisebbek (6.ábra). A megkérdezettek harmada számolt be a közvetlen lakókörnyezetében hangoskodásról, randalírozásról; 16% autóját érte kár, illetve valamivel több mint tizedük (12%) számolt be arról, hogy meglopták. Az ettől súlyosabb bűnesetekben érintettek aránya szerencsére csekély, nem éri el egy esetben sem a 10%-ot. ESS 2002-2018 Magyarországon a legmagasabb (22 százalék %) azok aránya, akiknek biztonságérzete alacsony, annak ellenére, hogy nem voltak korábbi rossz tapasztalatai bűnözőkkel, bűnesetekkel (Róbert 2020).

6. ábra: Elszenvedett káresemények (%) Szeged Studies 2005

Elszenvedett káresemények (%) Szeged Studies 2005

Source: FM • Created with Datawrapper

Mindezekkel összefüggésben érdemes megvizsgálni, hogyan változott a közbiztonság megítélése és a biztonsághiánnyal összefüggő félelemérzet Szegeden a 2015-ös menekültválság hatására. Magyarország noha aktív szereplője volt a 2015-ös menekültválságnak, bevándorlók nélkül vált

frontvonalbeli országgá. Magyarországot váratlan sokként érte az ide beérkezők jelentősen megugró száma, ami egyébként nem jelentette azt, hogy ennyivel meg is nőtt volna a bevándorlók száma az országunkban, mivel az országot csak tranzitországnak használták (Sztankai 2021). Sik és munkatársai (2016) mérései alapján 2012 óta az idegenellenesség stabilan magasnak mondható Magyarországon, a nyíltan idegenellenesek aránya a 2016-os év elején érte el a csúcspontját: minden második megkérdezett tekinthető idegenellenesnek.

Szeged lakosságának biztonságérzetét nem rontotta a 2015-ös menekültválság, a városon átutazó nagyszámú menekült jelenléte (2.ábra). A 2016. tavaszán végzett adatfelvétel eredménye szerint Szeged közbiztonságát átlagosan 3,47-re értékeli a megkérdezettek az ötfokozatú skálán, a közvetlen lakóköri biztonságát pedig 3,7-es átlagértékkel jellemezték. A közbiztonság-érzet vizsgálatával kapcsolatban jó mutatószám, ha megvizsgáljuk azt, hogy milyen mértékben érzik magukat veszélyeztetve a lakosok, ha sötétedés után, egyedül kénytelenek sétálni az utcán. A megkérdezettek mindösszesen 4%-a nyilatkozott úgy, hogy nagyon veszélyben érzi magát, valamivel több mint ötödük (23%) pedig kicsi mértékű veszélyérzetről számolt be. A válaszadók több mint héttizede (72%) egyedül a sötét utcán is eléggé, vagy teljes mértékben biztonságban érzi magát.

Menekülttel a lakosság nyolctizede találkozott személyesen, és csupán 6% számolt be arról, hogy kárt, hátrányt szenvedett el a menekültek miatt. A menekültek befogadásával kapcsolatos szegedi lakossági álláspontok mérlegelő attitűdöt mutatnak, mindösszesen a lakosság negyede van azon az állásponton, hogy senkit nem kellene Magyarországnak befogadni (7.ábra).

7. ábra: A menekültek befogadásával kapcsolatos álláspontok Szegeden, 2016 (%) N=1007

Menekültek befogadásával kapcsolatos vélemények (%) Szeged Studies 2016

"Ön melyik állásponttal ért egyet a menekültek befogadásával kapcsolatban?"

Chart: FM • Source: Szeged Studies 2016 • Created with Datawrapper

Az iskolai végzettség és a gazdasági státusz szignifikáns különbséget tesz a vélemények különbségében: minél iskolázottabb a válaszadó, annál inkább befogadó¹¹. A legfeljebb szakmunkás végzettséget szerettek kétötöde szerint senkit sem kellene befogadni az országba. A teljes munkaidőben dolgozók és a tanulók a legkevésbé elutasítók, míg a segélyből élők és a munkanélküliek a leginkább elzárkózók, vagyis a jóléti sovinizmus erősen befolyásolja a menekültekkel kapcsolatos attitűdöket.

Mindezzel összefüggésben érdemes részletesebben is megvizsgálni, hogyan gondolkodnak a szegediek a külföldiek jelenlétéről Magyarországon.

Külföldiek jelenléte Magyarországon és külföldi tőke megítélése

Ebben a fejezetben arra teszünk kísérletet, hogy megvizsgáljuk, hogyan változott a szegediek attitűdje az elmúlt 20-25 évben, azzal kapcsolatban, hogy a külföldiek és a külföldi tőke számára megnyílt az ország. Erre egy olyan kérdés blokk adott lehetőséget, ami a Szeged Studies története során 12 alkalommal került lekérdezésre. A kérdésblokkban alapvetően arra kérdeztünk rá, hogy mennyire zavarja a megkérdezetteket, hogy:

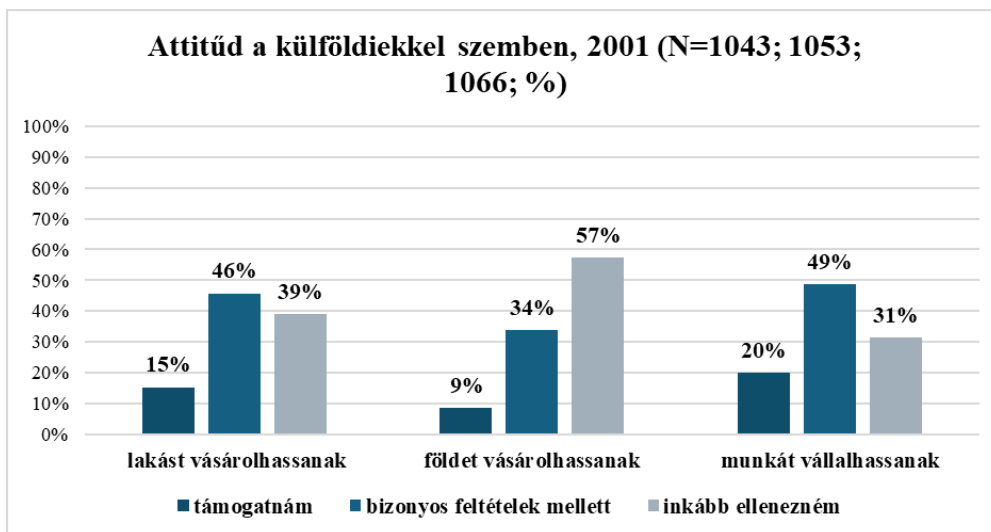
¹¹Az összefüggés szignifikáns, $p < 0,002$

1. Külföldiek lakást vásárolhatnak Magyarországon?
2. Külföldiek földet vásárolhatnak Magyarországon?
3. Külföldiek munkát vállalhatnak Magyarországon?
4. Magyarországon sokféle nemzetiség él együtt?
5. Szegeden viszonylag sok külföldit lehet látni?
6. Külföldi állampolgárok letelepedési engedélyt kaphatnak Magyarországon?
7. Magyarországon számos nagyvállalat külföldi tulajdonban van?

A kérdésblokk 2001-ben jelent meg elsőként, még az Európai Unió csatlakozás előtt, ez indokolja a kérdések egy részének feltételes módon való megfogalmazását.¹² További fontos információ, hogy a kérdezés a 2001. szeptember 11-i terrortámadások után történt, ami valószínűsíthetőleg hatással volt a válaszadók pillanatnyi attitűdjére az idegenekkel kapcsolatban.

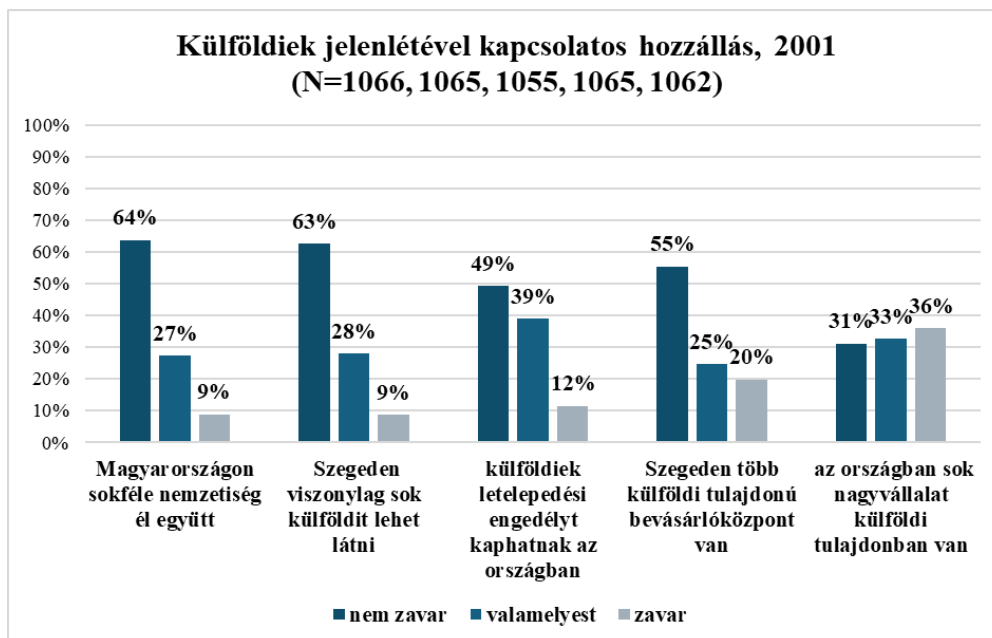
Ahogy a 8. ábrán látható, viszonylag kevesen válaszolták, azt, hogy támogatnák, hogy külföldiek lakást (15%), illetve földet vásárolhassanak (9%). 2001-ben a szegediek azzal kapcsolatban voltak a legtámogatóbbak, hogy külföldiek munkát vállalhassanak (20%). A lakásvásárlás és a munkavállalás esetében a relatív többség (46% és 49%), azt szerette volna, ha ez bizonyos feltételekhez lenne kötve, ez alól kivétel a földvásárlás kérdése, hiszen a többség, a megkérdezettek közel hattizede, ellenezte volna, hogy a külföldiek földet vásárolhassanak hazánkban.

¹²Mennyire zavarja, helyett az kérdés így szerepelt: Támogatná-e, hogy külföldiek lakást vásárolhassanak, földet vásárolhassanak, munkát vállalhassanak?

8. ábra: Külföldiekkel szembeni attitűd 2001-ben¹³

A következő ábráról (9. ábra) leolvasható, hogy a kérdezetteket az zavarta legkisebb mértékben 2001-ben, hogy Magyarországon, illetve Szegeden sokféle nemzetiség él, sok külföldit lehet látni. A válaszadók közel kétharmadát zavarta vagy valamelyest zavarta, hogy a külföldiek letelepedési kötvényt kaphatnak, körülbelül a válaszadók felét nem zavarta, négy tized részét valamelyest zavarta és egytizedét zavarta. A bevásárló központok esetében valamelyest nagyobb volt a szélsőségesebb vélemények aránya, a kérdezettek több mint felét nem zavarta, viszont egyötöd részét zavarta, és mindössze az egynegyed részét zavarta csak valamelyest.

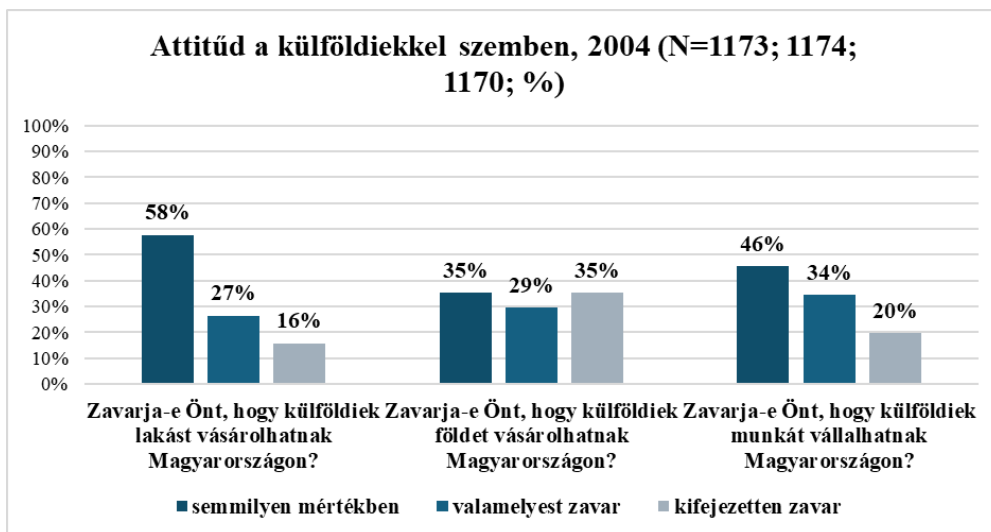
¹³Eredeti kérdések: *Ön inkább támogatná vagy ellenezné, hogy külföldiek lakást vásárolhassanak Magyarországon?* (N= 1043); *Ön inkább támogatná vagy ellenezné, hogy külföldiek földet vásárolhassanak Magyarországon?* (N= 1053); *Ön inkább támogatná vagy ellenezné, hogy külföldiek munkát vállalhassanak Magyarországon?* (N= 1066)

9. ábra: Külföldiek jelenlétével kapcsolatos attitűd 2001-ben¹⁴

A következő alkalom, amikor ez a kérdésblokk szerepelt a kérdőívben, 2004-ben volt, vagyis az Európai Unió csatlakozását követően. Minden kérdés esetében azt vizsgáltuk, hogy zavarja-e a kérdezettet az adott külföldiekkel kapcsolatos jelenség (10.ábra).

¹⁴Eredeti kérdések: Zavarja-e Önt valamilyen mértékben, hogy Magyarországon sokféle nemzetiség él együtt? (N= 1066); Zavarja-e Önt valamilyen mértékben, hogy itt Szegeden viszonylag sok külföldit lehet látni? (N= 1065); Zavarja-e Önt valamilyen mértékben, hogy külföldi állampolgárok letelepedési engedélyt kaphatnak Magyarországon? (N= 1055); Zavarja-e Önt valamilyen mértékben, hogy Szegeden több külföldi tulajdonban lévő bevásárlóközpont található? (N= 1065); Zavarja-e Önt valamilyen mértékben, hogy Magyarországon számos nagyvállalat külföldi tulajdonban van? (N= 1062)

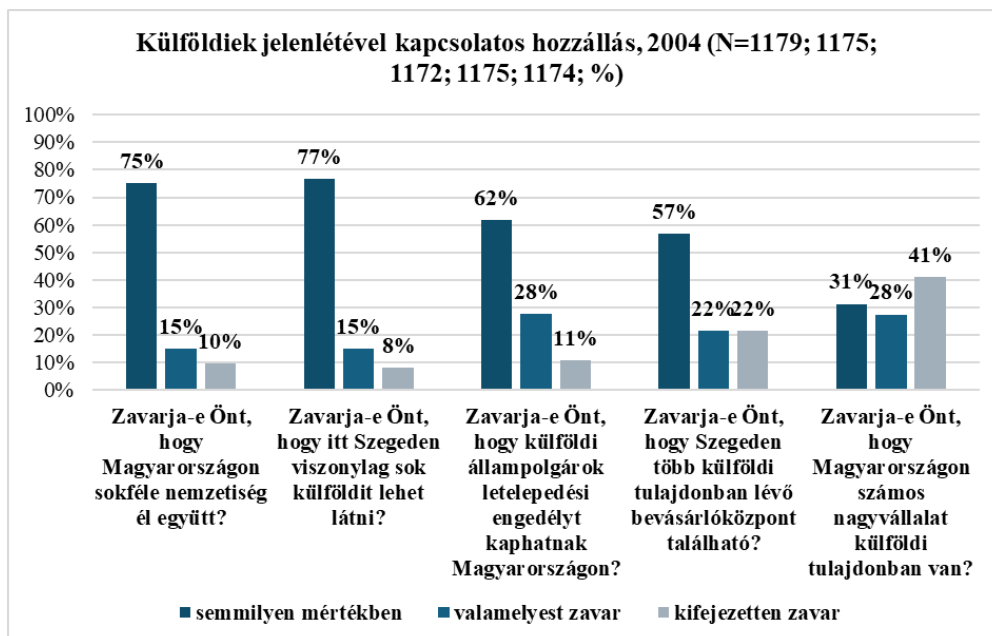
10. ábra: Külföldiekkel szembeni attitűd 2004-ben

Az EU csatlakozás után a külföldiek lakás- és földvásárlásával kapcsolatos attitűdök a szegediek körében pozitívabbak lettek 2001-hez képest, a külföldiek lakásvásárlása a megkérdezettek hattizedét nem zavarta, és mindössze 16 százalékát zavarta kifejezetten. A földvásárlás valamivel több, mint a kérdezettek egyharmadát nem zavarta, vagy kifejezetten zavarta, és valamivel kevesebb, mint egyharmad részt valamelyest zavarta. A munkavállalás esetében azt láthatjuk, hogy a válaszadók körülbelül fele azt válaszolta, hogy nem zavarja, a másik fele pedig azt, hogy zavarja vagy valamelyest zavarja.

A megérkezettek döntő többségét nem zavarta, hogy sok a külföldi az országban vagy a városban, és csak körülbelül a válaszadók egytizedét zavarta ez kifejezetten, tehát az előző kérdéshez képest többen voltak azok, akiket egyáltalán nem zavart a jelenség (11.ábra). A letelepedési kötvényekkel kapcsolatban is nőtt azoknak az aránya, akiket egyáltalán nem zavart, több, mint a válaszadók hattizede adott ilyen választ. A külföldi bevásárlóközpontok, és nagyvállalatok jelenlétének megítélésére nem változott nagy mértékben, a nagyvállalatok esetében valamivel többen felelték azt, hogy kifejezetten zavarja őket, mint 2001-ben.

11. ábra: Külföldiek jelenlétével kapcsolatos attitűd 2004-ben

A megkérdezett szegediek nagy többsége nem látja problematikusnak a külföldiek jelenlétét, de ahogy telnek az évek, ebben is történnek változások (12.ábra). Az egyes dimenziókban belül is látjuk, hogy a legtöbb dimenzióban 2014-hez képest két évvel később és további két év múlva a mutatók romlanak. Azaz 2014-hez képest több olyan válasz is érkezett, mely problematikusnak látja, hogy a külföldiek lakást, földet vásárolhatnak, letelepednek, különösen a földvásárlás dimenzióban látjuk a kimozdulást. Mindhárom dimenzióban a romlást követően, de 10 év után visszaáll az eredeti szintre, hasonlóan értékelik e jelenségeket a megkérdezett szegediek. Abban a két dimenzióban, mely a nemzetiségek együttélésére reagál (Magyarországon sok nemzetiség él együtt, illetve sok külföldit lehet látni Szegeden), 2014-2016 között romlást tapasztalunk, majd ugyanúgy, már két évvel később visszatér az átlag a 2014-es szintre – így azt feltételezhetjük, hogy ez a 2015-ös menekülthullámot követő tapasztalatok és közbeszéd változásait veszi figyelembe. S valóban, a menekültek jelenléte a megkérdezettek felét (51,4%) kifejezetten zavarja, további egyharmaduk számára pedig valamelyest zavaró.¹⁵

¹⁵A 2016-os adatfelvétel alapján.

12. ábra: Külföldiek elfogadása 2014-2024

Külföldiek elfogadása - átlag

2014 / 2016 / 2018 / 2024 évek

	külföldiek lakást vásárolhatnak Magyarországon?	külföldiek földet vásárolhatnak Magyarországon?	külföldiek munkát vállalhatnak Magyarországon?	Magyarországon sokféle nemzetiség él együtt?	itt Szegeden viszonylag sok külföldit lehet látni?	külföldiek letelepedési engedélyt kaphatnak Magyarországon?	Magyarországon számos nagyvállalat külföldi tulajdonban van?
2014	1.35	1.97	1.45	1.24	1.15	1.38	1.88
2016	1.51	2.04	1.43	1.31	1.23	1.50	1.75
2018	1.43	2.01	1.33	1.24	1.16	1.56	1.56
2024	1.32	1.77	1.40	1.18	1.18	1.40	1.64

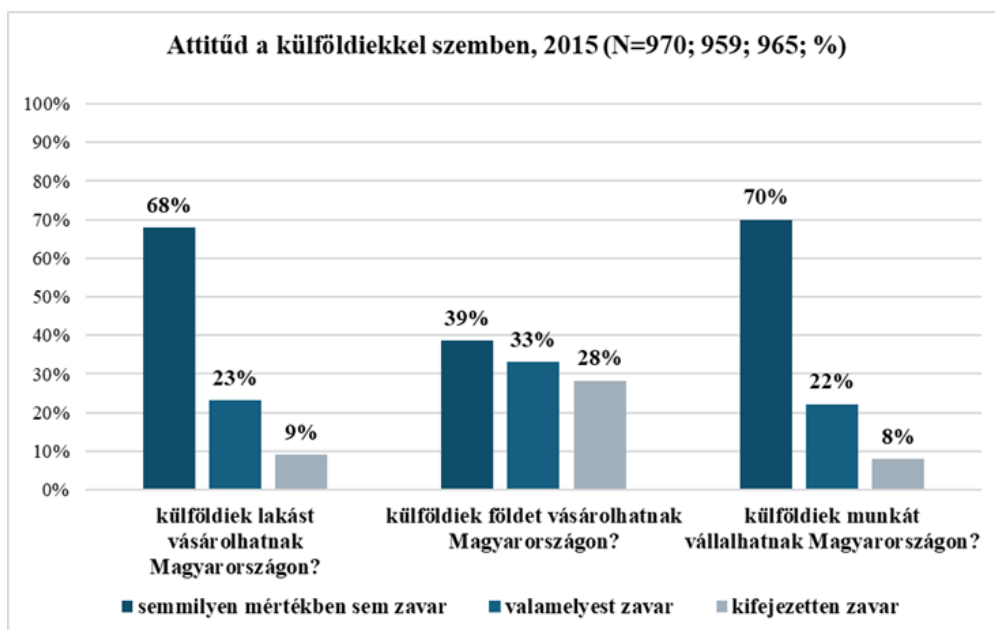
Chart: nt • Source: Szeged Studies • Created with Datawrapper

A külföldiek munkavállalása vonatkozásában némi javulás történik a vizsgált időszak első négy évében, s igaz, 1,33-ról 1,40-re romlik a mutató értéke, de nem tér vissza a 2014-es szintre tíz év után. Hasonlóan, 10 év távlatában javul a nagyvállalatok külföldi tulajdonlását vizslató dimenzió átlaga is.

Az EU csatlakozástól kezdődően 2015-ig tehát folyamatosan egyre pozitívabb lett a szegediek attitűdje a külföldiekkel, és a külföldi tőkével kapcsolatban. 2015-ben már megkezdődik a migráns kifejezés pejoratív értelemben vett használata a kommunikációban – melynek központjában idegenellenes kifejezések álltak, melyek negatív hatást gyakoroltak a menekültek társadalmi megítélésére (Szabó 2019, Nemesi 2015) –, de a hatása még nem igazán érződik.

2015-ben a külföldiek lakásvásárlása a válaszadók több mint kétharmadát egyáltalán nem zavarta, s azok aránya, akiket kifejezetten zavar, egytized alá esett (13.ábra). A földvásárlás továbbra is sokakat zavart, de a 2004-es adatokhoz képest valamelyest nőtt azoknak az aránya, akiket semmilyen mértékben nem zavart, és csökkent azok aránya, akiket kifejezetten zavart. A külföldi munkavállalókkal kapcsolatos attitűd drasztikusan megváltozott, jóval kevésbé voltak elutasítók a szegediek, mint korábban: a válaszadók héttized részét egyáltalán nem zavarta, és kevesebb mint egytized részét zavarta kifejezetten. Ennek egy lehetséges magyarázata, hogy a megelőző 10 évben azt tapasztalták a szegediek, hogy a külföldi munkavállalók nem szorították ki őket a munkaerőpiacról.

13. ábra: Külföldiekkel szembeni attitűd 2015-ben

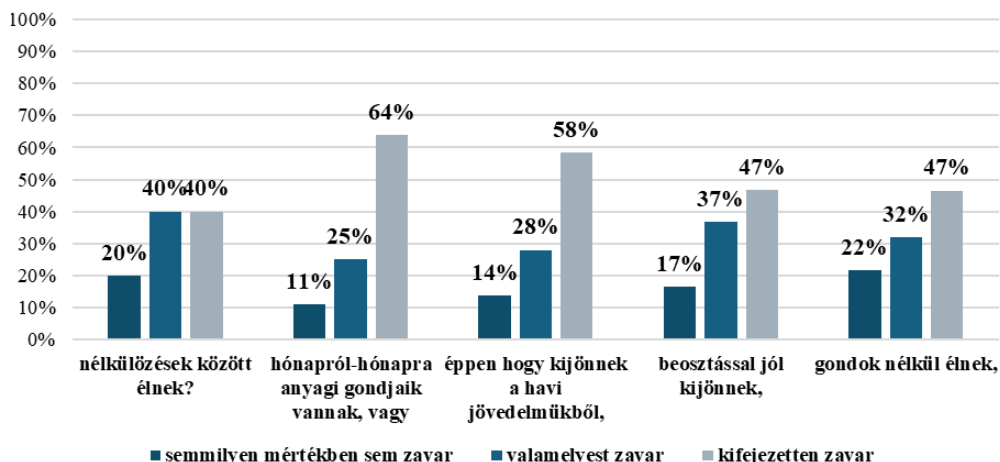
A politikai változásokat lekövetve 2015-ben megjelent egy új kérdés, mely 2016-ban és utoljára 2018-ban is lekérdezésre került, mellyel a menekültek megítélését vizsgáltuk. A leginkább ebben az aspektusban tapasztalható a változás¹⁶, melyet a menekültválság és annak kommunikációja okozott. A külföldiek elfogadását a menekülthullám, s azt körülvevő közbeszéd erőteljesen – de nem tartósan – befolyásolta. Míg 2015-ben a válaszadók egynegyede azt válaszolta, hogy semmilyen mértékben nem zavarják a menekültek, ez már kevesebb mint a válaszadók egyötödére volt igaz a következő évben. A kifejezetten zavar választ adók száma pedig megduplázódott egy év alatt. 2016-ról 2018-ra valamelyest ez mérséklődött, de a 2015-ös arányokat közel sem érte el. A viszonylag gyors stabilizálódás a menekültekkel kapcsolatos hozzáállásban feltehetőleg annak is köszönhető, hogy a negatív kommunikáció és kampány a magyar társadalom egy részében kifejezetten negatív megítélésű volt, amely sokakat cselekvésre, önkéntes tevékenységre sarkallt (Csaba és munkatársai 2017), ez Szegeden is megjelent, főleg önszerveződés révén, így jött létre például a MigSzol Szeged elnevezésű civil szervezet¹⁷.

¹⁶A különböző éveket vizsgálva szignifikánsan eltér a menekültekkel kapcsolatos hozzáállás: $p < 0,001$.

¹⁷A téma kutatásával foglalkozott egykori hallgatónk, Paizs Melinda Adrienn, aki a 33. OTDK-n III. helyezést ért el a „Szegedi önkéntesek a 2015-ös menekültválságban. Egy

A menekültekkel kapcsolatos hozzáállást mélyebben vizsgálva azt tapasztaltuk, hogy a keményváltókkal összevetve a menekültekkel kapcsolatos elfogadást, az iskolai végzettség¹⁸ és az anyagi helyzet szubjektív megítélése mentén szignifikáns összefüggés található¹⁹. Az anyagi nehézségekkel küzdő szegediek elutasítóbbak a voltak 2016-ban a menekültekkel szemben (14. ábra). Kiemelendő azonban, hogy a nélkülözések között élők – kvázi szolidaritást vállalva a menekültekkel – a legelfogadóbb csoportnak mondhatók. Általánosságban egy negatív attitűd rajzolódik a migránsokkal szemben. Ez egyrészt betudható az említett negatív töltetű kommunikációnak, másrészt pedig feltehetően annak, hogy a 2015-ös menekült válság jelentősen érintette Szegedet a déli határ közelsége miatt.

14. ábra: Menekültekkel kapcsolatos attitűdök az anyagi helyzet szubjektív megítélésének aspektusában, 2016-ban. (N= 996; %)

Az iskolai végzettség tekintetében elmondható, hogy 2016-ban Szegeden az alacsonyan iskolázottak elutasítóbbak voltak a menekültekkel szemben, mint

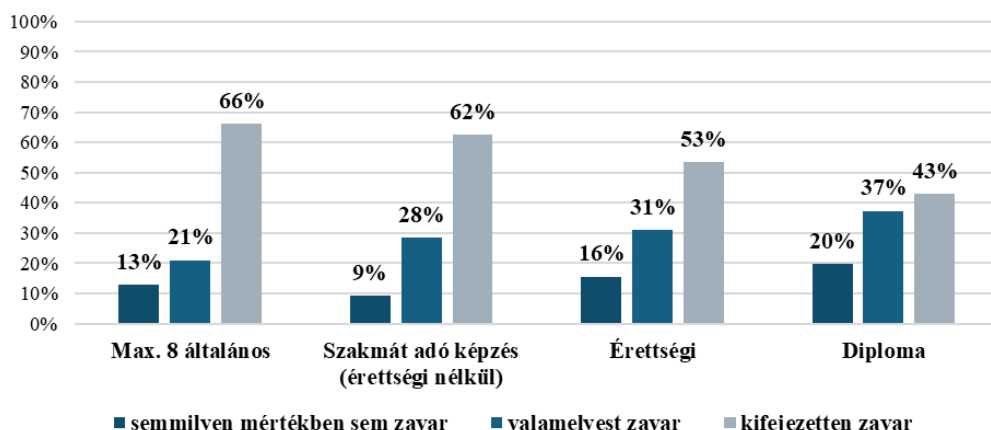
önszerveződő szervezet kialakulása és működése” című pályamunkájával. (Témavezetője Dr. Lencsés Gyula volt.)

¹⁸Az iskolai végzettség változó, kategóriák összevonásával jött létre. Összevonásra került a „nem járt iskolába”, „kevesebb, mint 8 általános” és „8 általános” válaszlehetőségek, így jött létre a „Max. 8 általános” kategória. A „szakiskola” és „szakmunkásképző” lehetőségek összevonásával jött létre a „Szakmát adó képzés (érettségi nélkül)” kategória, összevonásra került, továbbá a „szakközépiskolai érettségi” és „gimnáziumi érettségi” lehetőségek, így jött létre az „Érettségi” kategória. Végezetül összevontuk a „főiskolai diploma vagy felsőfokú technikum” és az „egyetemi diploma” lehetőségeket, így jött létre a „Diploma” kategória.

¹⁹ Az iskolai végzettség és az anyagi helyzet szubjektív megítélése is szignifikánsan összefügg a menekültekkel kapcsolatos attitűddel, $p < 0,001$.

a minimum érettségit szereztek (15. ábra). Úgy tűnik tehát, hogy az erős negatív irányú attitűd változás elsősorban nehéz anyagi helyzetű, alacsonyan iskolázott csoportokat érintette.

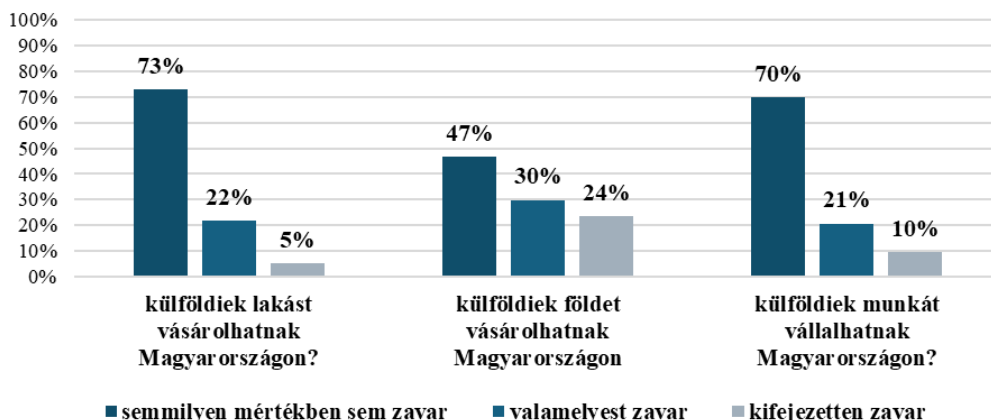
15. ábra: Menekültekkel kapcsolatos attitűdök az iskolai végzettség aspektusában 2016-ban (N= 1021; %)

2024-ben a szegedi lakosság továbbra is nagyjából elfogadónak mutatkoznak a külföldiek irányába, túlnyomó többségüket semmilyen mértékben nem zavarja, hogy Magyarországon, illetve Szegeden több nemzetiség van jelen (85%). A külföldiekkel kapcsolatos attitűdök a 2015-ös évi adatfelvétel eredményeihez hasonlíthatók a leginkább, tehát nyolc év alatt a vélemények mondhatni konszolidálódtak. 2024-ben a szegediek leginkább az zavarja, hogy külföldiek földet vásárolhatnak (24%), viszont az, hogy külföldiek lakást vásárolhatnak és munkát vállalhatnak, a válaszadók 73 és 70 százalékát semmilyen mértékben nem zavarja (12. ábra).

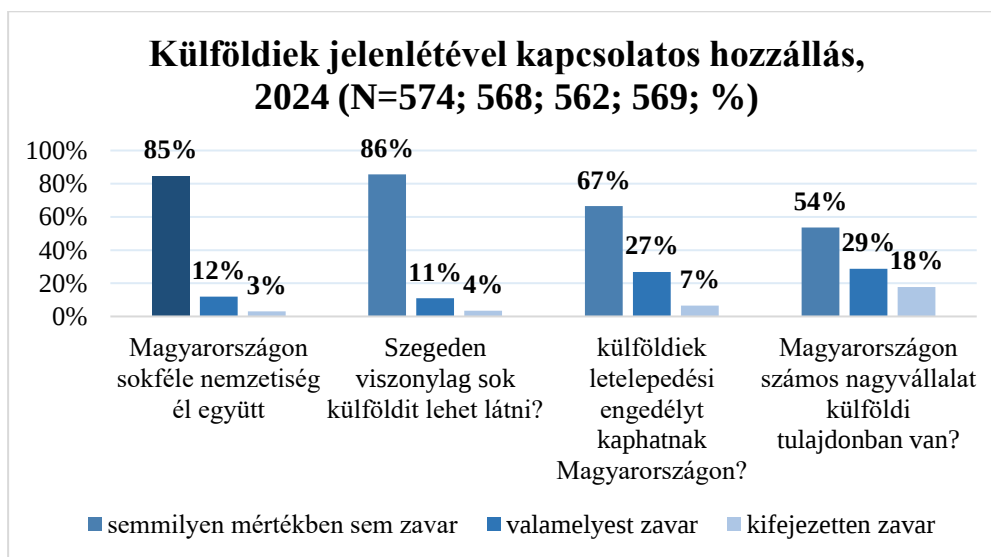
16. ábra: Külföldiek jelenlétével kapcsolatos attitűd 2024-ben

Attitűd a külföldiekkel szemben, 2024 (N=572; 565; 575; %)

Problematisabbnak látják a nagyvállalatok külföldi tulajdonlását, itt már csak 54%-uk jelezte, hogy egyáltalán nem zavarja, s a földvásárlás volt a megosztó: 47%-ukat semmilyen mértékben, 24%-ukat azonban kifejezetten zavarja. E kérdés kivételével csekély arányban jelezték az egyes kérdések kapcsán, hogy kifejezetten zavarja őket a külföldiek jelenléte.

17. ábra: Külföldiek jelenlétével kapcsolatos attitűd 2024-ben

Az, hogy a földvásárlás és a nagyvállalatok tulajdonlása volt a megkérdezett szegediek számára az a terület, amelyekben többen találják zavarónak a

külföldiek esetleges jelenlétét, nem véletlen, hiszen e területek azok, amelyek a közbeszédben megjelennek. 2024-ben a külföldi nagyvállalat jelenléte, építkezése és hatásai a napi közbeszédnek is részei, hiszen épül a kínai tulajdonú BYD elektromos autó gyár. E gyár épülésének a szegedi válaszadók 18%-a kifejezetten örül, 11,6%-uk kisebb vagy nagyobb mértékben nem örül, a válaszadók harmada bizonytalan, s 29,5%-uk kisebb mértékben, de örül.

Az egzisztenciájukat féltők, a nehezebben élők hajlamosabbak a külföldiek elutasítására (Sik és munkatársai 2016), ezért a 2024-es évi adatfelvételt e tekintetben is megtekintettük, méghozzá két, a válaszadó anyagi helyzetét a megélése szerint rögzítő válaszok alapján. A válaszadók 1%-a nélkülöző, 4,8%-a anyagi gondokkal küzd, negyedük éppen csak, 55%-uk pedig beosztással, de kijön a jövedelméből, s 14%-uk mondta azt, hogy gond nélkül meg tud élni. A változást is érzékelik, a válaszadó szegediek 38%-a úgy ítéli meg, hogy anyagi helyzete romlott (köztük azok a válaszadók, akik szerint sokkal rosszabb lett, a válaszadók 14,5%-t teszik ki), csekély, 3,9%-uk jelezte, hogy sokkal jobb lett, a válaszadók ötöde szerint egy kicsit jobb lett az anyagi helyzete, s a legtöbben (38,5%) úgy ítélte meg, hogy egy év alatt nem változott semmit.

Válaszadóink anyagi helyzetét és a külföldiek jelenlétének elfogadottságát együttesen megtekintve azt láthatjuk, hogy a több dimenzióban rosszabb értéket választó (elutasítóbb választ adó) válaszadók körében az anyagi helyzetében romlást tapasztalók majdnem a válaszadók felét teszik ki, emellett változatlannak érezte a több dologban elutasítók 29%-a (18.ábra). Ugyanezen vonatkozásokat tekintve az elfogadóbbak körében eltérően alakul, az elfogadóbb válaszadók 13%-a sokkal, 21%-a kicsit rosszabb anyagi helyzetet érzékel.

18. ábra: Anyagi helyzet változása és a külföldiek elfogadása, Szeged 2024

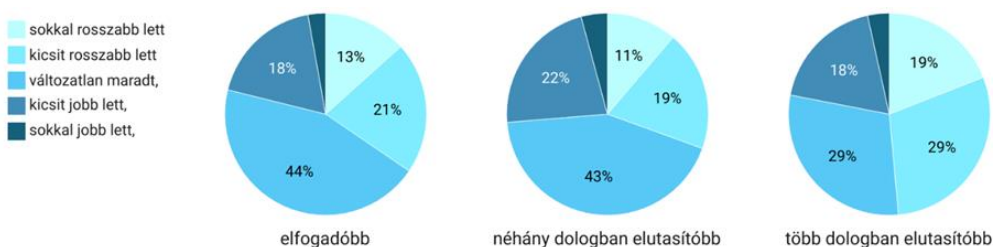

Chart: nt • Source: Szeged Studies 2024 • Created with Datawrapper

Összességében tehát elmondható Szeged lakosságáról, hogy elfogadónak mondhatók a külföldiekkel szemben. Konzisztensen egy aspektus kapcsán

tapasztalható negatívabb hozzáállás, ez pedig a külföldiek földvásárlási lehetőségeit érinti. A longitudinális trendeket vizsgálva látható, hogy az évek során a lakosság nyitott volt a globalizáció irányába, akár a multikulturalitás felé is, törést csak a 2015-ös menekültválság jelentett, azonban ennek sem volt tartós hatása.

Az eddig vizsgált témákkal összefüggésben érdemes a bizalom kérdéskörét is tanulmányozni a szegedi lakosság körében.

Az intézményi bizalom 2023-ban és 2024-ben

A bizalom kérdésköre nem képezi rendszeresen visszatérő tematikus elemét a Szeged Studies kutatássorozatnak, azonban némely években, részben kapcsolódó, de gyakrabban eltérő dimenziók mentén és különféle mérési skálák révén előfordul az adatfelvételek során. Jelen fejezetben az aktuálisan elérhető legközelebbi, összevethető vizsgálat adatainak felhasználásával, a 2023-as és 2024-es évre vonatkozóan tekintjük át az intézményi bizalom alakulásának bizonyos mintázatait.

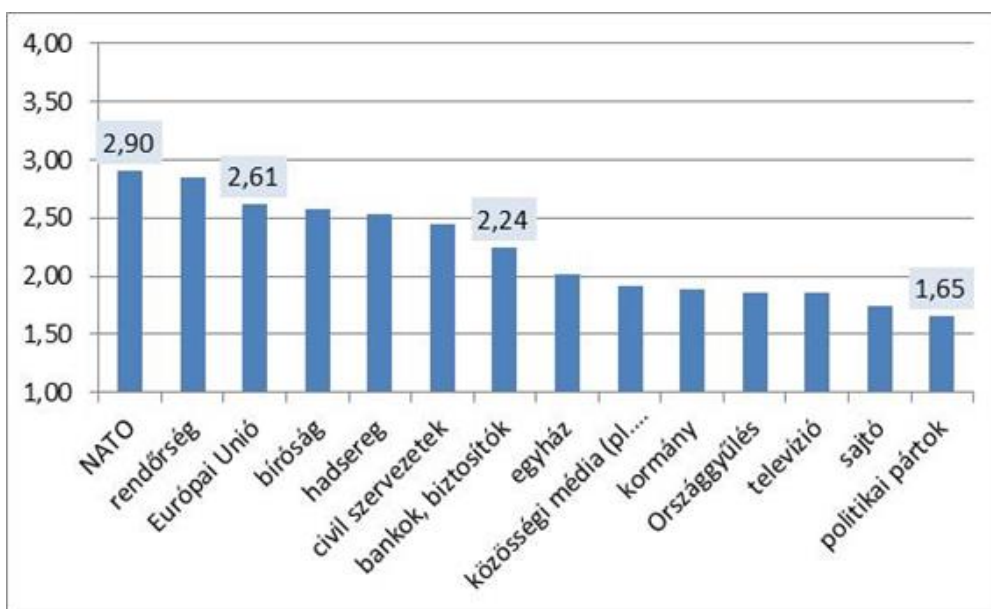
A bizalom intézményi aspektusa vonatkozásában a 2023-as adatfelvételben mindösszesen tizennégy különböző elem került lekérdezésre²⁰, melyek mindegyike esetében előfordult a skála mindkét pólusát jelentő érték (19.ábra). A legmagasabb átlagos bizalom szint a NATO esetében mérhető, ami – részben legalábbis – talán azzal is magyarázható, hogy a felmérés időpontjában már több mint egy éve zajlott az ország közvetlen szomszédságában található Ukrajnában a 2022. februárjában fegyveres harccá eszkalálódó konfliktus. Valamilyest meglepő módon azonban a bizalom szerint képzett sorrendben – a szinte hagyományosnak tekinthető mintázatok alapján várttal részben ellentétesen – a fegyveres szervek közül a hadsereg csak az ötödik helyre kerül, s a második legmagasabb bizalmi szinttel jellemezhető intézmény a rendőrség, amit a szintén a nemzetközi szféra felé mutató Európai Unió követ, hasonló, 2,5-et még meghaladó értékkel, mint a bíróság esetében mért átlag. A hadsereg mellett a civil szervezetek találhatók még az előbbi átlagérték körüli értékelési

²⁰A kérdés megfogalmazása az alábbiképpen történt: „Mennyire bíz meg Ön személy szerint a következőkben?”, a válaszokat egy 1-től 4-ig terjedő skálán adhatták meg a válaszadók az alábbiak szerint: 1=egyáltalán nem bízom meg benne, 2=nem nagyon bízom benne, 3=meglehetősen bízom benne, 4=teljes mértékben megbízom benne. Az alapvetően ordinális mérési szintű skálát a könnyebb elemezhetőség érdekében átlagolással vizsgáljuk, így intervallum mérési szintűnek tekintjük. Az adatfelvétel mintanagysága n=416.

szinten, amit relatíve nagyobb lemaradással a bankok és biztosítók intézménye követ.

Az előbbihez képest ugyancsak valamelyest alacsonyabb értékkel jellemezhető egyházat tehát megelőzik a civil szervezetek, és az azt követő közösség médiára vonatkozó értékelés is valamelyest kedvezőbb, mint a televízió iránti bizalom, s különösen igaz ez a sajtó vonatkozásában, mely az utolsó előtti az átlagok alapján képzett sorrendben. A közösségi médiát követő kormány és Országgyűlés iránti bizalom már lényegében inkább a skála negatív tartományában található – kettő alatti – értékekkel jellemezhető, de a politikai szféra reprezentánsaiként még kedvezőbb átlagos bizalom szint mérhető esetükben, mint az ugyancsak ezen területhez tartozó politikai pártok vonatkozásában, melyekkel szembeni intézményi bizalom a legalacsonyabbnak bizonyul.

19. ábra: Intézményi bizalom 2023. (1-4 átlag)

A fenti intézményekkel kapcsolatos bizalom értékekből a további adatelemzési célok érdekében létrehoztunk egy összesített mutatót, melyben egyfajta intézményi bizalmi indexként a tizennégy item esetében kapott skálaértékek számtani átlagát képeztük. Az ily módon kialakított mérőszám átlaga és mediánja 2,22, szórása 0,52, legalacsonyabb értéke 1, maximuma 3,79, leggyakoribb értéke pedig 2. Az összevont mutató mindösszesen 413 válaszadóra vonatkozóan áll rendelkezésre, normális eloszlást követ (K-S

$Z=1,165$; $p=0,132$)²¹, s standardizálást követően a legalacsonyabb értéke -0,23, legmagasabb értéke pedig 3.

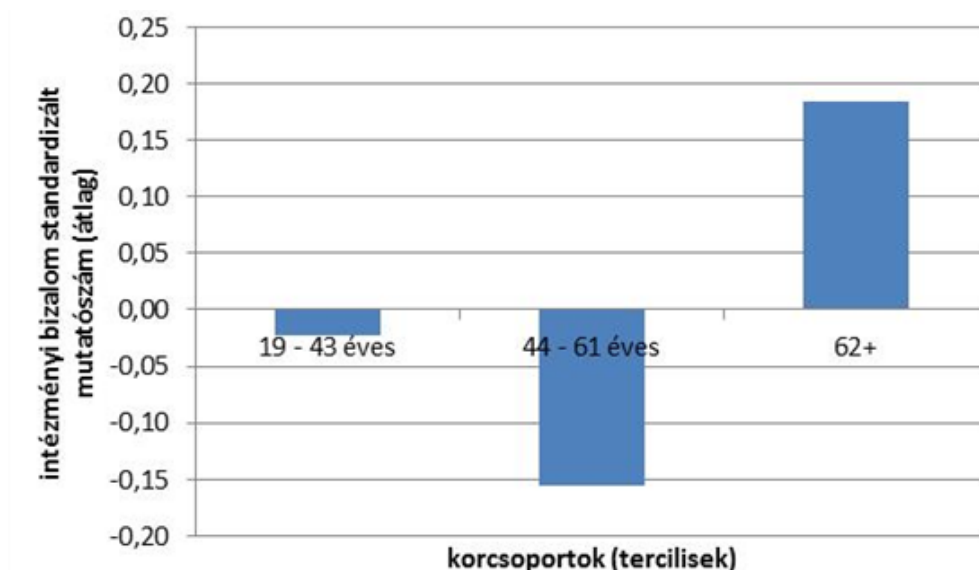
Utóbbi változó átlagos értékeinek vizsgálata valamelyest talán jobban kiemeli az intézményi bizalom mentén esetlegesen kirajzolódó eltéréseket, különbségeket; jóllehet nemek tekintetében nem mutatható ki érdemi különbség ($t=0,266$; $p=0,791$), azaz a férfiak és nők esetében lényegében egyaránt átlagosnak tekinthető az intézményi bizalom mértéke. A kérdezettek években mért életkorát vizsgálva ugyancsak nem mutatkozik szignifikáns összefüggés az intézményi bizalom összesített mértékével (Pearson korreláció = 0,076; $p=0,125$), az előbbi változó felhasználásával kialakított életkor tercilisek²² szerinti csoportosítás mentén vizsgálva azonban statisztikai értelemben is jelentős különbség ($F=4,077$; $p=0,018$) mutatható ki az intézményi bizalom átlagaiban.

Az eredmények alapján megfogalmazható, hogy a középső tercilisbe tartozók korcsoportjában, azaz a 44-61 évesek körében jellemző a legalacsonyabb; az átlagosnál jóval alacsonyabb érték, a fiatalabbak korcsoportjában az átlagos nulla értékhez képest csak elenyésző mértékűnek tekinthető a negatív eltérés, s a legmagasabb; az átlagos szinttől legjelentősebben felfelé eltérő érték a felső tercilis csoportjában mérhető (20.ábra). Azaz a legalább 62 éves válaszadók esetében bizonyul az átlagosnál magasabbnak az intézményi bizalom itt vizsgált összesített indexe. A korcsoportok mentén megmutatkozó mintázat kapcsán megfogalmazható továbbá, hogy az életkor kategóriák mentén mérhető különbségek kizárólag a második és a harmadik korcsoport esetében bizonyulnak szignifikánsnak ($p=0,019$), azaz a középső tercilis alacsonyabb bizalmi szintje és a felső tercilis magasabb bizalmi indexe jelenti az alapvető különbséget.

²¹A statisztikai próbák esetében alkalmazott döntési szintnek a szokásos $\alpha=0,05$ -ot tekintjük. Amennyiben esetlegesen ettől eltérnénk, azt külön jelezzük.

²²Az életkor tercilis változó kialakítása során az osztópontok oly módon alakultak, hogy a 19-43 évesek kerültek az első tercilisbe, a 44-61 éves válaszadók a középső egyharmadba, s a legalább 62 éves kérdezettek képezték a harmadik tercilist (a legidősebb válaszadó 75 éves). Az arányok rendre 33,4%, 33,9% és 32,7%.

**20. ábra: Intézményi bizalom korcsoportok szerinti különbségei 2023.
(standardizált mutató)**

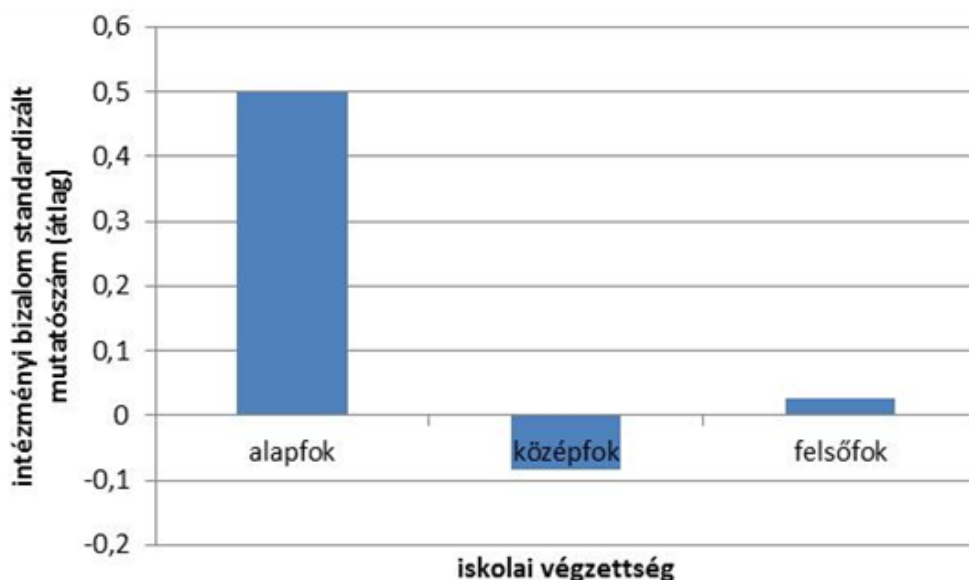

Iskolai végzettség²³ tekintetében ugyancsak jelentős eltérések rajzolódnak ki az intézményi bizalom összesített mértékében ($F=3,382$; $p=0,035$) (21.ábra). Az alapfokú végzettséggel rendelkezők esetében mérhető a leginkább az átlagot meghaladó bizalom szint; az eredeti mutatószám átlagát lényegében a szórás felével múlja felül átlagosan a legfeljebb 8 általános iskolai osztályt végzettek intézményi bizalmi szintje, míg a középfokú végzettségűek körében valamelyest elmarad az átlagtól az összesített pontszám átlaga. A felsőfokú technikummal ill. diplomával rendelkezők körében pedig lényegében az átlagos érték mérhető – ami valószínűsíthetően – részben legalábbis – mintabeli részarányuknak is betudható. Az iskolai végzettség szintek szerinti eltérések kategóriánként elvégzett összevetéseiből – ezen szempont esetében is – az rajzolódik ki, hogy egy adott csoport, az alapfokú iskolai végzettségűek esetében mutatkozik statisztikai értelemben is ($p=0,040$) mértékadó átlag, azaz

²³Az iskolai végzettség mérésére az adatfelvétel során egy kilenc kategóriából álló ordinális skálát alkalmaztunk, melyből a megfelelő összevonások során jelen összevetés érdekében az iskolai végzettség háromfokozatú csoportosítását hoztuk létre az alábbiaképpen: alapfok: kevesebb, mint 8 általános és 8 általános, középfok: szakiskola, szakmunkásképző, szakközépiskolai érettségi, gimnáziumi érettségi; felsőfok: főiskolai diploma vagy felsőfokú technikum és egyetemi diploma. A változó eloszlása szempontjából fontos megemlíteni, hogy az alapfokúak mindössze a válaszadók öt százalékát (21 fő) adták, a középfokú iskolai végzettséggel rendelkezők 46,6% arányban találhatók a mintában (194 fő), s így a kérdezettek legnagyobb része; közel fele (48,3%; 201 fő) felsőfokú iskolai végzettséggel jellemezhető.

lényegében az – alapvetően meglehetősen alacsony arányban megjelenő – alacsony iskolai végzettségűek jelentősen magasabb intézményi bizalmi szintje bizonyul meghatározónak, a középfokú végzettségűek és diplomások ebben a tekintetben hasonlóknak tekinthetők.

21. ábra: Intézményi bizalom iskolai végzettség szerinti különbségei 2023. (standardizált mutató)

Összességében tehát úgy tűnik, hogy az intézményi bizalom itt vizsgált összesített mutatószáma szempontjából nem bizonyul differenciáló tényezőnek a válaszadók neme, magasabb bizalmi szint pedig jellemzően az idősebbek és az alacsonyabb iskolai végzettségűek esetében jelenik meg. Érdekes azonban utalni arra is, hogy az itt vizsgált két, statisztikai értelemben is jelentős eltéréseket mutató szempont szerinti mintázatok tovább árnyalhatók, amennyiben nemek szerinti bontásban az életkori csoportok szerinti különbségek hasonlóképpen alakulnak, azonban csak a nők körében bizonyulnak szignifikánsnak ($F=4,700$; $p=0,010$), a férfiak alcsoportjában nem ($F=0,379$; $p=0,685$). Továbbá az iskolai végzettség esetében a nemek szerinti bontásban elvégzett számítások eredményei arra engednek következtetni, hogy a képzettség önmagában már sem külön férfiak, sem pedig külön a nők körében (rendre $F=2,489$; $p=0,086$; $F=1,426$; $p=0,243$) nem bizonyul érdemi

differentiáló tényezőnek az intézményi bizalom összesített mértékének alakulása szempontjából²⁴.

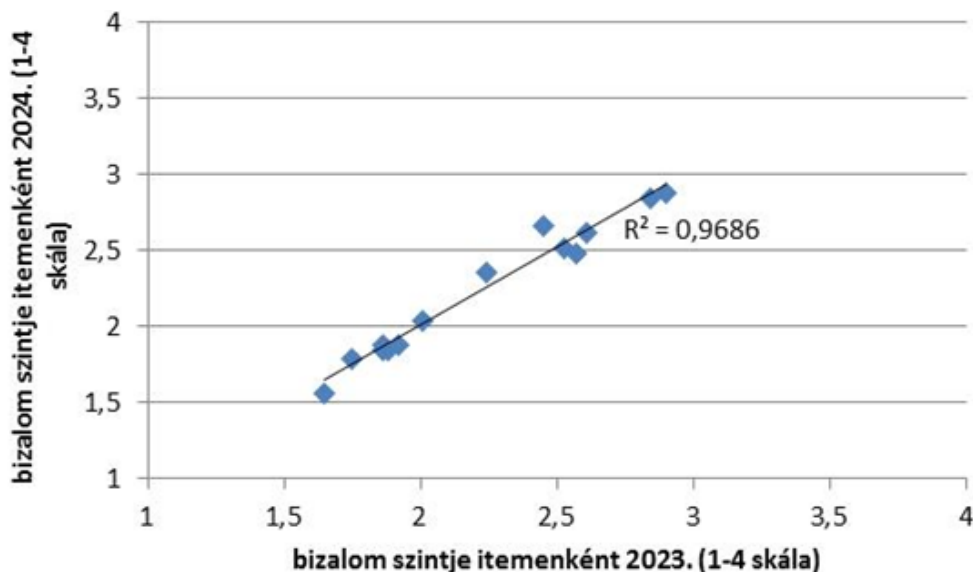
A következő, 2024-es adatfelvételi időszakban a kutatás tematikája újfent lehetőséget adott arra, hogy az intézményi bizalom kérdésköre belekerüljön a kérdőívbe, így lehetőség kínálkozik az összevetésre²⁵ (22.ábra). Mindenekelőtt megfogalmazható, hogy alapvetően mindkét évben nagyon hasonlóan bizonyulnak a válaszadók által adott értékelések az intézményi bizalom egyes aspektusaira. A 2024-es évben is minden esetben kihasználták a válaszadók a skála teljes terjedelmét, azaz egyaránt születtek 1-es és 4-es értékelések, s akár a kutatásban szerepeltetett elemekre adott skálaértékek egyes években mért átlagait vizsgáljuk (Pearson korreláció = 0,984; $p=0,000$), akár az ezen átlagértékek alapján az egyes itemek között kirajzolódó sorrendet (Kendall-féle tau = 0,872; $p=0,000$; Spearman együttható = 0,955; $p=0,000$) vesszük figyelembe²⁶, rendkívül erős összefüggés mutatható ki a két értékelés között. Azaz az intézményi bizalom jellemzően azon – ugyanazon – elemeit értékelték a válaszadók magasabban, illetve alacsonyabban 2024-ben is, mint a 2023-as adatfelvétel idején.

²⁴Ezen összevetések kapcsán fontos utalni arra, hogy az alapfokú végzettséggel rendelkezők száma a férfiak esetében 10, a nők esetében pedig a fennmaradó 11 fő.

²⁵A 2024-es adatfelvétel esetében a kérdés itemei teljeskörűen tartalmazzák a 2023-as felmérésben szereplőket, s a válaszopciók is ugyanolyan formában kerültek szerepeltetésre. A 2024-es kutatás során bekerült továbbá két, korábban nem szereplő item (köztársasági elnök, Szuverenitásvédelmi hivatal) is. Az adatfelvétel mintanagysága $n=577$.

²⁶Ezen számítások esetében $n=14$, mivel az itemeket vizsgáljuk.

22. ábra: Az intézményi bizalom egyes elemeinek értékelései 2023-ban és 2024-ben (1-4 skála átlagok)

Az intézményi bizalom egyes elemei tekintetében tehát nem rajzolódik ki jelentős átrendeződés vagy változás a két év vonatkozásában. A skálaértékek mértékegységében kiszámított különbségek nagy része elhanyagolható – századnyi szinten mérhető eltérés állapítható meg –, valamelyest kivételt képez talán a civil szervezetek iránti bizalom, mely 0,22-dal magasabb a 2024-es adatfelvétel esetében (átlagosan 2,67 a 2023-as 2,45-hoz képest). Ugyancsak tizedes jegyben kifejezhető növekedés (0,13) mutatkozik a bankok, biztosítók iránti intézményi bizalom esetében, s a 2023-as adatfelvétel esetében a lista negyedik helyén szereplő bíróságok item a 2024-es vizsgálatban visszacsúszik a hatodik helyre és 0,08-dal alacsonyabb érték kapcsolódik hozzá (a 2023-as 2,57-os érték 2,49-osra módosul), s ugyanakkora „bizalom veszteség” mérhető az eredetileg is az intézményi bizalom sorrend végén szereplő politikai pártok esetében is (a 2023-as 1,65-os érték 1,57-osra módosul)²⁷.

A két évben zajlott adatfelvételek eredményeinek alapvető hasonlóságát az is alátámasztja, hogy a 2023-as méréssel megegyező módon előállított

²⁷A két évben számított átlagok 95 százalékos konfidencia intervallumai mind a bíróság, mind pedig a politikai pártok esetében átfedik egymást (rendre 2,45 és 2,65 (2023.) illetve 2,38 és 2,55 (2024.)), valamint 1,57 és 1,72 (2023.) illetve 1,50 és 1,64 (2024.)). Az összekapcsolt adatbázisok alapján számított statisztikai teszt is azt támasztja alá, hogy a csökkenés mértéke nem tekinthető szignifikánsnak (rendre $t=1,208$; $p=0,227$; $t=1,414$; $p=0,158$).

összevont intézményi bizalom index standardizált változata²⁸ ebben az esetben sem mutat statisztikailag jelentősnek tekinthető eltéréseket nemek tekintetében ($t=-0,208$; $p=0,835$). A korcsoportok – életkor tercilisek szerinti kialakítása²⁹ – mentén történő összevetések a 2023-as adatokhoz hasonló mintázatot eredményeznek, amennyiben ebben az esetben is a felső tercilis, azaz a minta legidősebb egyharmad korcsoportja esetében mérhető az átlagot meghaladó intézményi bizalom szint, jóllehet ezen mérés esetében a különbségek nem bizonyulnak statisztikailag szignifikánsnak ($F=2,369$; $p=0,095$). Az iskolai végzettség hármass csoportosítása³⁰ esetében is hasonló a helyzet, azaz a 2024-es adatfelvétel eredményei szerint is az alacsony végzettségűek csoportjában mérhető az átlagosnál jóval magasabb összesített intézményi bizalom szint, s a középfokú végzettségűek esetében a legalacsonyabb átlag. Ugyanakkor az alacsonyabbokhoz képest a felsőfokúak esetében mért átlag ebben az esetben kisebb mértékben marad el, s valószínűleg – részben legalábbis – erre is visszavezethető, hogy a kirajzolódó mintázat ebben az esetben sem tekinthető statisztikai értelemben meghatározónak ($F=1,057$; $p=0,348$). A 2024-es adatfelvétel vonatkozó eredményei arra is rámutatnak, hogy a nemek szerinti bontásban végzett összevetések sem a korcsoportok ($F=2,397$; $p=0,093$; $F=0,554$; $p=0,575$), sem pedig az iskolai végzettség kategóriák tekintetében ($F=1,299$; $p=0,275$; $F=0,401$; $p=0,670$) nem bizonyulnak szignifikánsnak. A két adatfelvétel tanulságai alapján megfogalmazható tehát egy olyan mintázat, hogy az intézményi bizalom jellemzően az idősebb korcsoportokra és az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezőkre tekinthető jellemzőbbnek (1. táblázat).

²⁸A mutatószám előállításánál során – ebben az esetben, lásd lejjebb – kizárólag ugyanazon itemeket használtuk fel, mint a 2023-as adatok esetében, s ugyanolyan módon, azaz átlagolással hoztuk létre a változót. Az így kialakított mérőszám átlaga 2,25, szórása 0,535, legalacsonyabb értéke 1, legmagasabb értéke ebben az esetben 4, módusza pedig 2024-ben is 2. Ellentétben a 2023-ra vonatkozó változóval, az ezen adatok alapján kialakított standardizált változó nem tekinthető normális eloszlásúnak ($K-S Z = 1,653$; $p=0,008$), s értékkészlete szélesebb: legalacsonyabb értéke -2,33, legmagasabb értéke pedig 3,28.

²⁹Az életkor tercilisek a 2024-es adatfelvétel esetében a 19-42 évesek, 43-58 év közöttiek és az 59-75 évesek korcsoportjait jelentették, az arányok rendre 35,0%, 32,2%, 32,7%.

³⁰Az előzővel megegyező módon képzett kategóriarendszer annyiban tér el, hogy a felsőfokú végzettségűek között a 2024-es kutatás esetében megtalálható 10 fő tudományos fokozattal rendelkező válaszadó is. Az alacsonyok aránya 6,1% (35 fő), a középfokúak aránya 49% (2833 fő), a felsőfokúak aránya 44,9% (259 fő).

1. táblázat: Az intézményi bizalom magasabb értékei („n.sz.”: nem szignifikáns)

	adatfelvétel éve	
	2023	2024
nem	[n.sz.]	[n.sz.]
korcsoport	legfelső tercilis	legfelső tercilis [n.sz.]
iskolai végzettség	alapfokú	alapfokú [n.sz.]

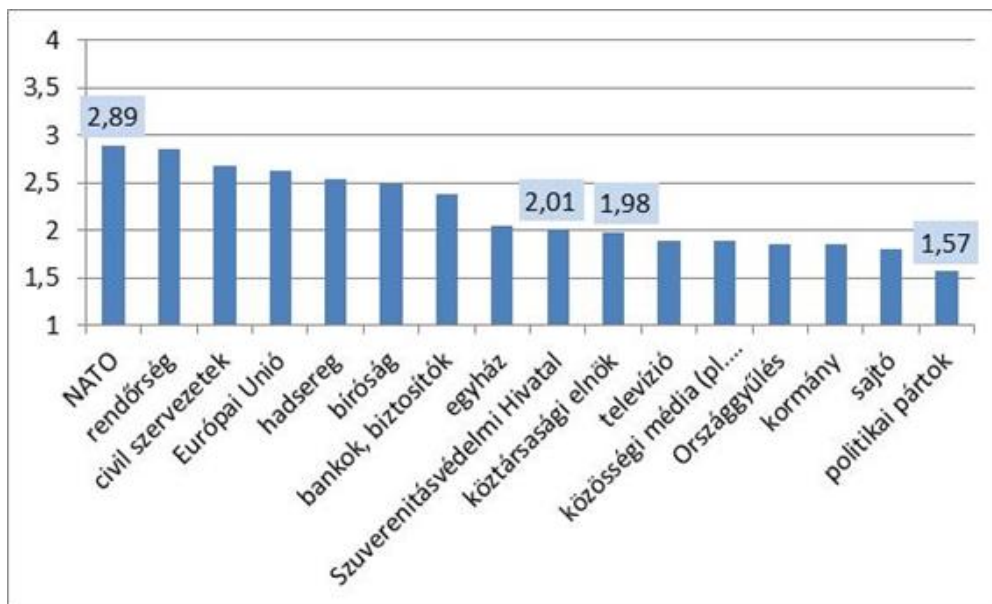
A Szeges Studies adatfelvételek ütemezése – az utóbbi időszakban a tanév második szemesztere, tavaszi hónapok – a 2024-es kutatás keretében lehetővé tette, hogy egy meglehetősen hirtelen aktualitást kapó eseményre minimális mértékben bár, de reflektáljon a kutatás. Egy, az év elején újonnan megalakuló ill. működését megkezdő szervezet, valamint a „kegyelmi ügyként” a köztudatba bevonuló események is hozzájárultak ahhoz, hogy az intézményi bizalom kérdésköre kapcsán két további item is bekerüljön kérdésblokkba (23.ábra). A kontextus szempontjából talán nem semleges, hogy a kilencedik helyen szereplő politikai pártok és a tizedik helyen található kormány intézményei után, az azokat követő civil szervezetek elé bekerült az item-sorba a köztársasági elnök, s a tizenötödik helyre – a televízió és a közösségi média közé – bekerült a Szuverenitásvédelmi Hivatal. Érdekes talán utalni arra a már önmagában is valamelyest mutató jellegű tényre, hogy ezen intézmények esetében szembesülünk a legmagasabb hiányzó adat értékekkel. Amennyiben a válaszadók közül a legtöbben (közel egy ötöd; 23,1%; 133 fő) nem adott értékelhető választ a Szuverenitásvédelmi Hivatalra vonatkozó bizalmi vélekedéséről³¹. A köztársasági elnökre vonatkozó kérdés esetében az adathiány aránya mindösszesen 13,9% (80 fő³²). Az ily módon kibővített – ebben az esetben is a NATO által vezetett és a politikai pártok által zárt – intézményi bizalom rangsort vizsgálva megállapítható, hogy a Szuverenitásvédelmi Hivatal és a köztársasági elnök a lista második felének elején foglaltak helyet, azaz sorrendben a kilencedik és tizedik helyre kerültek átlagosan 2 bizalmi értékkel, ami egy inkább bizalomhiányos attitűd kifejeződését tükrözi. Érdekes ugyanakkor rámutatni, hogy azon válaszadók, akik az egyik intézményben inkább bíznak, jellemzően a másik intézmény

³¹ 112 fő nem tudta megítélni, 18 fő nem válaszolt, 3 fő esetében egyéb adathiány szerepel az adatbázisban.

³² Melyből 53 fő nem tudta megítélni a kérdést, 25 fő a nem válaszol opciót választotta, s 2 esetben tartalmaz egyéb adathiányt az adatbázis.

esetében is magasabb bizalmi szintről számoltak be (Pearson korreláció = 0,554; $p=0,000$).

23. ábra: Intézményi bizalom 2024. (1-4 átlag)

Végezetül érdemes lehet utalni arra, hogy a korábbi számításokkal azonos eredményekre vezet, ha a 2024-ben vizsgált összes intézményi bizalmi elem felhasználásával előállított standardizált mutatószámot vizsgáljuk. Nemek tekintetében nem mutatható ki szignifikáns eltérés ($t=-0,439$; $p=0,661$) ebben az esetben sem, korcsoportok szerint szintén a felső tercilis esetében mérhető kimagasló bizalom szint, azonban statisztikailag nem szignifikáns ($F=2,657$; $p=0,071$). Az alacsony iskolai végzettségűek előnye a mutató ezen verziója esetében is megjelenik, de a csoportonként mért eltérések összességében nem mutatkoznak szignifikánsnak ($F=0,971$; $p=0,379$). A férfiak és nők almintáiban elvégzett számítások esetében szintén az eredeti mintázatokkal azonos eredmények tapasztalhatók.

Összességében tehát a vizsgált változók mentén feltárt mintázat visszatükröződni látszik mindkét évben, a 2024-es adatok pedig nem utalnak arra, hogy nagyfokú átrendeződés következett volna be a szegediek körében megmutatkozó intézményi bizalom terén, ami mögött – részben legalábbis – a kutatás lokális jellege, eltérő vagy késleltetett reaklási folyamatok, vagy éppenséggel a jelentős, országos nyilvánosságbeli reakciók állhatnak.

A környezetvédelemmel és a klímaváltozással kapcsolatos attitűdök a szegedi lakosság körében 2009-ben és 2020-ban

Tanulmányunk utolsó fejezetében a szegedi lakosság környezetvédelemmel és a globális klímaváltozással kapcsolatos álláspontjának formálódását mutatjuk be.

A Szeged Studies kutatássorozatban elsőként a 2009-es évben (N=2577) kérdeztük meg a szegedi lakosságot arról, hogy hogyan vélekednek a klímaváltozás jelenségéről, annak hatásairól, valamint, hogy milyen attitűdöket mutatnak a környezetvédelem egyes aspektusaival kapcsolatban. Majd 11 évvel később, 2020-ban ismét felmértük a szegedi lakosság véleményét (N=517), hozzáállását e témához. E kicsivel több mint 10 év lehetővé teszi, hogy nyomon kövessük a klímaváltozásra és a környezetvédelemre vonatkozó attitűdök terén bekövetkezett változásokat egy nagyváros lakosságának körében.

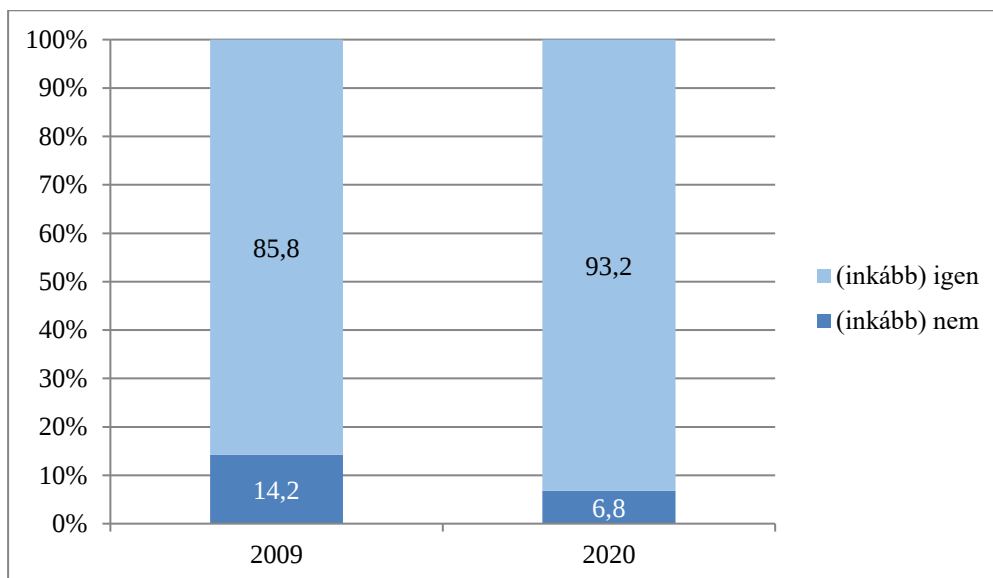
A vizsgált kérdések az alábbiak voltak:

1. Ön inkább egyetért, vagy inkább nem ért egyet azzal, hogy az elmúlt években megváltozott az időjárás, szokatlan időjárási folyamatokat tapasztalunk?
2. Ön szerint az időjárás változásai veszélyeztetik-e a Föld népességét?
3. Ön szerint a politikusok mennyit foglalkoznak a környezetvédelemmel? Túl sokat? Túl keveset? Annyit, amennyit kell?
4. Mennyire jellemzőek Önre az alábbiak?
 1. A környezet védelme miatt odafigyel arra, hogy minél kevesebb előrecsomagolt élelmiszer/terméket vásároljon.
 2. A környezet védelme miatt törekszik rá, hogy visszaváltható üvegben árult italt vegyen.
 3. A környezet védelme érdekében - ha van rá lehetősége - szelektíven gyűjti a hulladékot.
 4. A környezet védelme érdekében törekszik arra, hogy vásárláshoz minél kevesebb műanyag táskát, szatyrot használjon.
 5. Ha van autója: A környezet védelme miatt törekszik arra, hogy lehetőleg minél kevesebbet használja az autóját.
 6. A barátait, ismerőseit megpróbálja meggyőzni, hogy ők is tegyenek a környezetvédelemért.

Az elemzés során vizsgáltuk a független változók megoszlásának változását 2009 és 2020 között, valamint ezek összefüggését a nemmel, az életkorral, és az iskolázottsággal.

A szegedi lakosok többsége (85,8%) már 2009-ben is inkább egyetértett azzal, hogy „*az elmúlt években megváltozott az időjárás, szokatlan időjárási folyamatokat tapasztalunk*”. Ugyanakkor 2020-ra tovább nőtt a kérdésre igennel válaszolók aránya (93,2%). Azok aránya, akik inkább nem értettek egyet az időjárás megváltozásának tapasztalásával az elmúlt években, 2009-ről 2020-ra megfeleződött (25. ábra).

24. ábra: „Ön inkább egyetért, vagy inkább nem ért egyet azzal, hogy az elmúlt években megváltozott az időjárás, szokatlan időjárási folyamatokat tapasztalunk?” Szeged Studies 2009 (N=2472), 2020 (N=485)

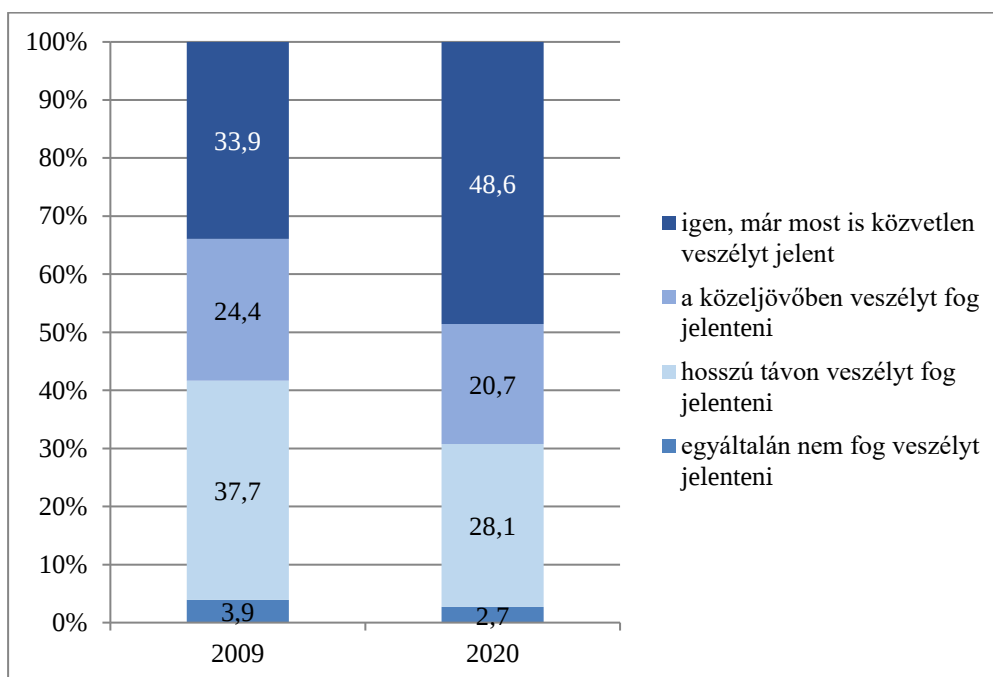
A szegediek döntő többsége mindkét vizsgált évben inkább egyetértett azzal, hogy az időjárási viszonyok megváltoztak és szokatlanná váltak. Az elemzésbe bevont háttérváltozók közül egyedül a nemek közötti eltérés mutatkozott szignifikánsnak. 2009-ben és 2020-ban egyaránt a nők körében valamelyest magasabbnak mutatkozott azok aránya, akik a fenti kérdéssel egyetértettek³³.

³³2009: nő 10,9% igen, 89,1% nem; férfi 81,3% igen, 18,7% nem. Pearson $\chi^2 = 30,549$ $p=0,000$.

Sem a korcsoportok, sem az iskolai végzettségi csoportok³⁴ között, nem találtunk szignifikáns eltérést, összefüggést egyik évben sem.

A következő kérdésben arra voltunk kíváncsiak, hogy a szegedi lakosok szerint az időjárás változásai veszélyeztetik-e a Föld népességét és milyen időtávon. Mindkét évben összességében szinte a teljes minta – 2009-ben közel 4%-os, 2020-ban közel 3%-os részt leszámítva – úgy gondolta, hogy az időjárás-változás veszélyt jelent a Föld lakosságára (26. ábra). A két év közötti eltérés abban mutatkozik meg, hogy milyen időtávon látják veszélyesnek ezen folyamatok hatásait. A korábbi adatfelvételben 10%-kal magasabb volt azok aránya (37,7%) a 2020-as eredményekhez képest (28,1%), akik hosszú távon tartották fenyegetőnek az időjárás változásait, míg 2020-ban azok aránya nőtt meg közel 15%-kal (48,6%), akik úgy gondolták, hogy már a jelenben is veszélyt jelentenek ezek a folyamatok. Így ez a csoport a válaszadók közel felét tette ki 2020-ban. A szegediek fele tehát már a saját jelenlegi életében is fenyegetőnek látta az időjárás-változás következményeit.

25. ábra: „Ön szerint az időjárás változásai veszélyeztetik-e a Föld népességét?” Szeged Studies 2009 (N=2324), 2020 (N=484)

³⁴Az iskolai végzettség alapján három kategóriát képeztünk, melyet az elemzés során alkalmazunk: 1. alapfok, 2. középfok (érettségi), 3. felsőfok.

Az időjárás-változás általi fenyegetettség érzés 2009-ben némileg eltérő volt férfiak és nők között³⁵. A nők körében kissé magasabb arányban látták már a jelenben veszélyesnek az éghajlatváltozás következményeit, míg a férfiak körében néhány százalékponttal többen válaszolták azt, hogy hosszútávon fog csak veszélyt jelenteni a klímaváltozás (3. táblázat). A férfiak és a nők közötti különbség 2020-ban nem volt szignifikáns.

2. táblázat: „Ön szerint az időjárás változásai veszélyeztetik-e a Föld népességét?” Nemek szerint 2009-ben

	egyáltalán nem fog veszélyt jelenteni	hosszú távon veszélyt fog jelenteni	a közeljövőben veszélyt fog jelenteni	igen, már most is közvetlen veszélyt jelent	Összesen
férfi	5,1%	39,0%	24,6%	31,3%	100,00%
nő	3,0%	36,8%	24,3%	35,8%	100,00%
Összesen	3,9%	37,7%	24,4%	33,9%	100,00%

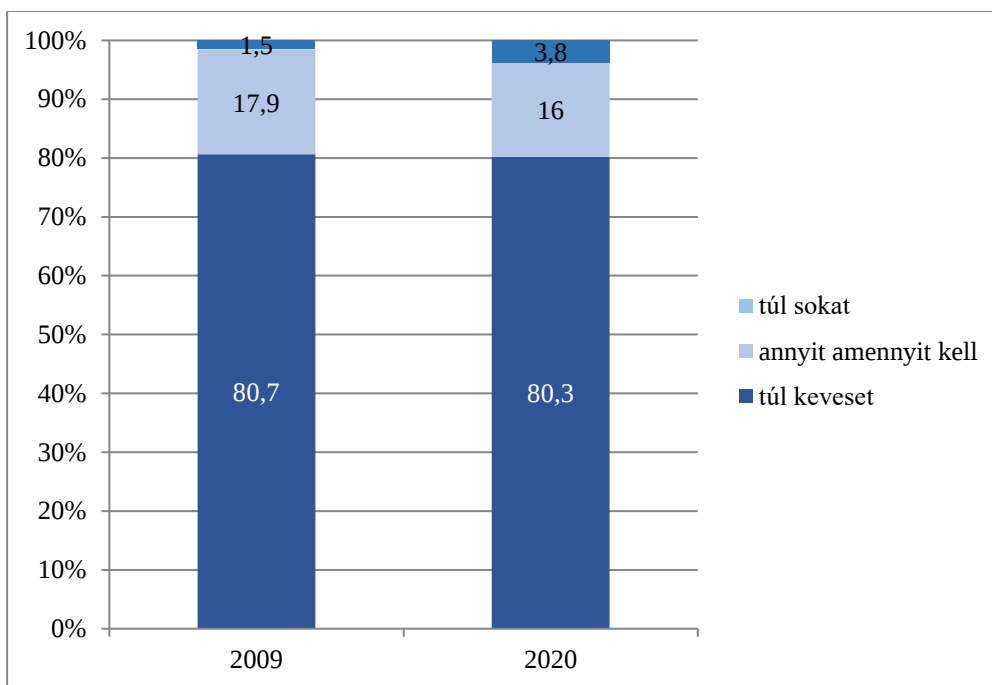
A nem mellett az iskolázottsággal mutatkozott még szignifikáns összefüggés³⁶, de csak 2020-ban. Az alacsony végzettséggel rendelkezők körében magasabb volt azok aránya (70%), akik már a jelenben is fenyegetőnek tartották az éghajlatváltozás hatásait, míg a középfokú és felsőfokú végzettségűek körében nagyobb részt tettek ki azok, akik hosszútávon látták fenyegetőnek ezt a jelenséget (30,1%; 30,5%).

A vizsgált két adatfelvételi év között eltelt 11 évben szinte egyáltalán nem változott a szegediek véleménye arról, hogy a politikusok kellő mértékben foglalkoznak-e a környezetvédelemmel. Mind 2009-ben, mind 2020-ban a minta 80-81%-a gondolta azt, hogy a politikusok túl keveset foglalkoznak a környezetvédelem kérdéseivel (27. ábra).

³⁵Az összefüggés szignifikáns: Pearson's $\chi^2=10,563$ $p=0,014$.

³⁶Pearson's $\chi^2=20,444$ $p=0,002$

26. ábra: „Ön szerint a politikusok mennyit foglalkoznak a környezetvédelemmel? Túl sokat? Túl keveset? Annyit amennyit kell?”
Szeged Studies 2009 (N=2472), 2020 (N=476)

Míg 2009-ben a férfiak körében mutatkozott nagyobbak az elégedetlenség a politikusok környezetvédelmi intézkedéseire vonatkozóan (83,1%), azaz a nőknél (78,8%) többen gondolták azt, hogy a politikusok túl keveset foglalkoznak a környezetvédelemmel³⁷, addig 2020-ra eltűnt ez a különbség a nemek között. A korcsoportok szerinti eltérő vélekedés tendenciája azonban mindkét évben kirajzolódott (4. táblázat). A legfiatalabb és a középkorú korcsoportban mutatkozott magasabbnak azok aránya, akik úgy gondolták, hogy a politikusok túl keveset foglalkoznak a környezetvédelemmel, míg az idősebb korcsoportokban relatíve nagyobb mértékben voltak azon a véleményen, hogy a politikusok elegendő mértékben foglalkoznak a témával, sőt túl sokat is.

³⁷Pearson's $\chi^2=8,791$ $p=0,012$

**3. táblázat: Forrás: „Ön szerint a politikusok mennyit foglalkoznak a környezetvédelemmel? Túl sokat? Túl keveset? Annyit amennyit kell?”
Életkori kvartilisek szerint**

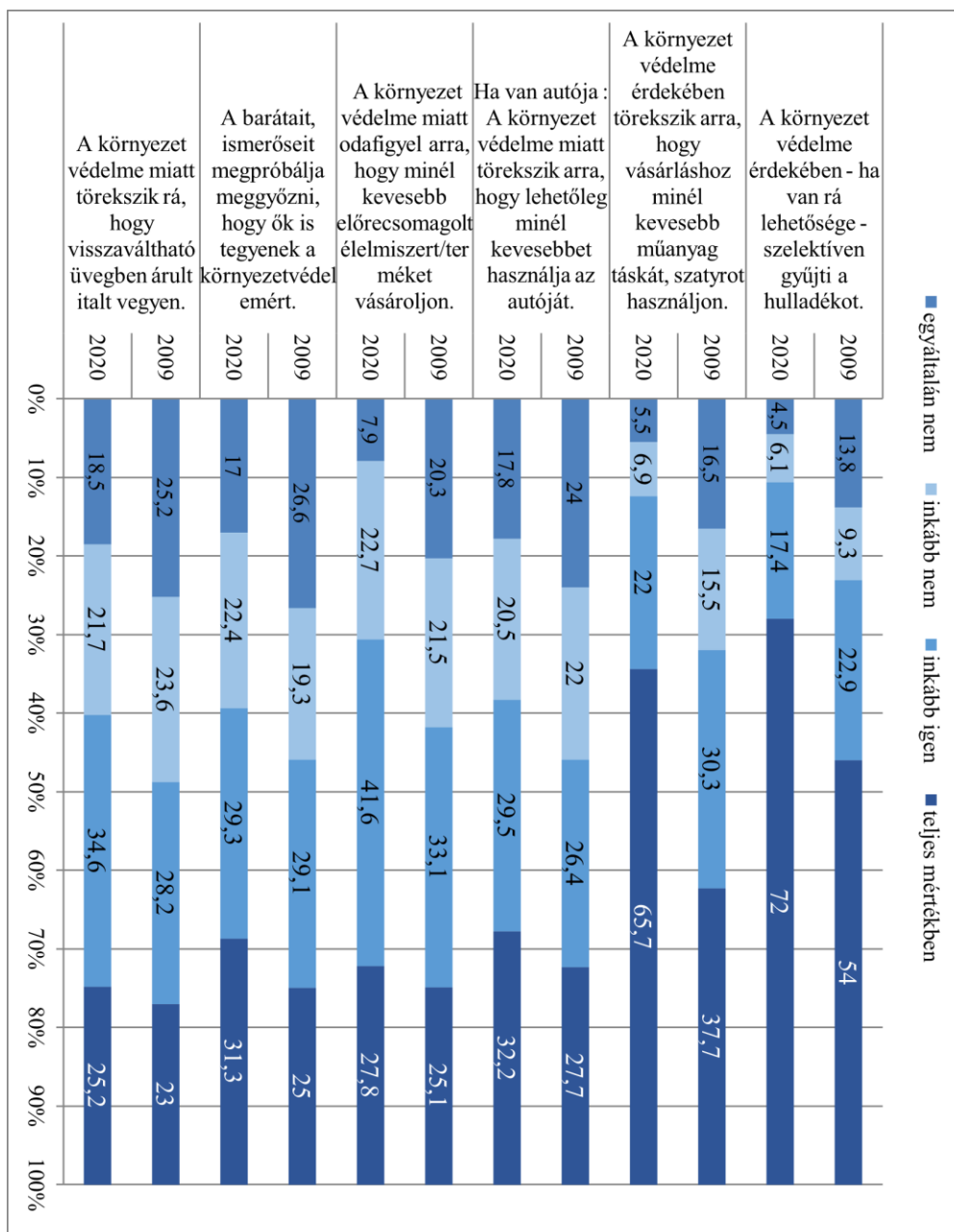
	Életkori kvartilisek	túl keveset	annyit amennyit kell	túl sokat	Összesen
2009	1: 19-33 éves	85,7%	13,6%	0,7%	100%
	2: 34-46 éves	82,9%	15,6%	1,5%	100%
	3: 47-59 éves	80,6%	17,7%	1,7%	100%
	4: 60-90 éves	72,4%	25,6%	2,1%	100%
2020	1: 19- 37 éves	84,8%	11,6%	3,6%	100%
	2: 38 - 49 éves	88,1%	8,5%	3,4%	100%
	3: 50 - 64 éves	76,3%	21,1%	2,6%	100%
	4: 65+ éves	73,2%	21,4%	5,4%	100%

A környezetvédelmi attitűdök vizsgálata során arra voltunk kíváncsiak, hogy a hétköznapi cselekvésekben mennyire tartják szem előtt a szegediek a környezetvédelmi szempontokat. Vannak területek, amelyek vonatkozásában jelentős szemléletformálódás zajlott le 2009 és 2020 között– részben törvényi szabályozás hatására –, hiszen nagyobb arányban volt jellemző teljes mértékben a válaszadókra 2020-ban (28. ábra). Ilyen a szelektív hulladékgyűjtés és a műanyag táskák, szatyrok mellőzése. Mindkét item esetében a 2009-ben „inkább igen” választ adók 2020-ra „beolvadtak” a „teljes mértékben jellemző” csoportba. Így 2020-ban összesen a szegediek közel kétharmadára teljes mértékben, közel 90%-ra pedig összességében inkább igen vagy teljes mértékben jellemző, hogy szelektíven gyűjtik a hulladékot³⁸. A műanyag szatyrok mellőzése szintén megnövekedett 2020-ra, míg 2009-ben a válaszadók 37,7%-ra volt teljes mértékben jellemző ez a tevékenység, addig 2020-ban a válaszadók 65,7% számolt be erről. Így összességében 2020-ban a szegediek 87,7%-ra volt inkább vagy teljes mértékben jellemző a minél kevesebb műanyag táskák használata³⁹.

³⁸Szegeden 2015. január 1-től vezették be a kötelező szelektív hulladékgyűjtési rendszert. (<https://www.szegedihulladek.hu/szolgaltatasok/szelektiv-hulladekgyujtesi-rendszer>, letöltve: 2025. 04. 16.)

³⁹2012-ben lépett életbe a 2011. évi LXXXV. törvény, amely szabályozza a környezetvédelmi termékdíjat többek között a műanyag bevásárlószatyrokra vonatkozóan is (<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100085.tv>, letöltve: 2025. 04. 16.)

27. ábra: „Mennyire jellemzőek Önre az alábbiak?” Szeged Studies 2009, 2020.

A további környezettudatos tevékenységek esetében is összességében – egy kisebb mértékű – növekedést tapasztalhattunk 2009 és 2020 között. Az autóhasználat környezetvédelmi szempontok miatt való korlátozása 7%-kal

volt magasabb 2020-ban az „inkább jellemző” és „teljes mértékben jellemző” kategóriát választók aránya (61,7%) mint 2009-ben (54,1%). Az előrecsomagolt élelmiszerek vásárlásának mellőzése 10%-os növekedést mutatott 2020-ra (69,4%), amennyiben az inkább jellemző és teljes mértékben jellemző kategóriákat együttesen nézzük. A barátok meggyőzése a környezetvédelem fontosságáról összességében a minta 54,1%-ra volt jellemző 2009-ben, ez az arány 60,6%-ra nőtt 2020-ban, így ebben a tekintetben kisebb mértékű növekedést tapasztalhattunk. A válaszadóknak közel 9 százalékkal nagyobb része törekedett visszaváltható üveges italok vásárlására 2020-ban (59,8%) mint 2009-ben (51,2%).

A továbbiakban azt vizsgáltuk, hogy mely társadalmi csoportokra jellemző a környezettudatos magatartás 2009-ben és 2020-ban (5.táblázat). Eredményeink alapján a nők mutattak nagyobb hajlandóságot a környezetvédelmi szempontok figyelembevételére 2009-ben a műanyag szatyrok használatának mellőzése, az előrecsomagolt élelmiszerek vásárlásának mérséklése, és az autóhasználat csökkentése terén. Továbbá a barátok, ismerősök meggyőzése a környezetvédelem fontosságáról szintén a nőkre volt jellemzőbb. 2020-ban azonban a legtöbb területen megszűnt a különbség nők és férfiak környezettudatos cselekvési hajlandósága között, csupán az előrecsomagolt élelmiszerek vásárlásának mérséklése maradt továbbra is inkább a nőkre jellemző.

Az életkor szintén meghatározó tényezőnek bizonyult a környezettudatosság terén. A 2009-es adatfelvételben minden item esetében szignifikáns különbség rajzolódott ki a korcsoportok között, 2020-ban csak két item – a visszaváltható üveg előnyben részesítése és a szelektív hulladékgyűjtés – tekintetében. Az összefüggés iránya azonban mindkét évben megegyezik: a fiatalabb korcsoportoktól az idősebbek felé haladva egyre magasabb azok aránya, akikre teljes mértékben jellemzőek a környezetvédelmi szempontok figyelembevétele. Ugyanez a tendencia rajzolódik ki, ha az „inkább igen” és a „teljes mértékben” válaszokat együttesen kezeljük. Az iskolázottság tekintetében a nagyobb fokú környezettudatosság alapvetően mindkét évben – azon itemeknél, amelyeknél szignifikáns különbség mutatkozott a korcsoportok szerint – a magasabban iskolázottakra jellemzőbb.

A felsőfokú végzettségűek 2009-ben nagyobb mértékben figyeltek az előrecsomagolt termékek vásárlásának csökkentésére, a visszaváltható üvegek előnyben részesítésére és a szelektív hulladékgyűjtésre. 2020-ban ez az összefüggés az iskolázottsággal csak a műanyag szatyrok használatának

csökkentése esetében állt fenn. Az autóhasználat minimalizálása környezetvédelmi szempontok miatt azonban mindkét évben fordított összefüggést mutat az iskolázottsággal. Az alapfokú végzettségűekre jellemzőbb, mint a magasabb végzettséggel rendelkezőkre. További eltérés a két év között, hogy 2020-ban az előrecsomagolt élelmiszerek vásárlásának csökkentése nem a felsőfokú, hanem az alapfokú végzettséggel rendelkezőkre jellemző inkább.

4. táblázat: „A környezettudatos magatartást mutatók jellemző társadalmi csoportjai 2009-ben és 2020-ban”⁴⁰Szeged Studies 2009, 2020.

	2009	2020
A környezet védelme miatt törekszik rá, hogy visszaváltható üvegben árult italt vegyen.	34-46 évesek felsőfokú végzettségűek	-
A barátait, ismerőseit megpróbálja meggyőzni, hogy ők is tegyenek a környezetvédelemért.	nők 47-59 évesek alapfokú végzettségűek ⁴¹	-
A környezet védelme miatt odafigyel arra, hogy minél kevesebb előrecsomagolt élelmiszert/terméket vásároljon.	nők 47-59 évesek felsőfokú végzettségűek	nők alapfokú végzettségűek
Ha van autója : A környezet védelme miatt törekszik arra, hogy lehetőleg minél kevesebbet használja az autóját.	nők 60+évesek alapfokú végzettségűek	alapfokú végzettségűek
A környezet védelme érdekében törekszik arra, hogy vásárláshoz minél kevesebb műanyag táskát, szatyrot használjon.	nők 60+ évesek	felsőfokú végzettségűek
A környezet védelme érdekében - ha van rá lehetősége - szelektíven gyűjti a hulladékot.	47-59 évesek felsőfokú végzettségűek	65+ évesek

Eredményeink alapján összességében a szegedi lakosság környezetvédelemmel kapcsolatos attitűdjei és véleményei változásáról 2009 és 2020 között elmondható, hogy 11 év alatt fokozódott az éghajlatváltozás

⁴⁰A táblázatban azokat a társadalmi csoportokat jelenítettük meg, amelyek esetében a legmagasabb volt az „inkább igen” és a „teljes mértékben” kategóriák összevont részaránya az adott itemnél. Csak azok a háttérváltozók szerepelnek a táblázatban, amelyeknél szignifikáns különbség mutatkozott az egyes kategóriák között az adott évben.

⁴¹Csak ha a „teljes mértékben jellemző” kategóriát vesszük figyelembe. Az „inkább igen” és a „teljes mértékben” kategóriák összevonása esetén mindhárom iskolázottsági csoportnál 53-54%-os arányt kapunk.

tapasztalása és az aggodalom az éghajlatváltozás hatásai miatt. A szegedi lakosok nagyrésze mindkét évben úgy tartja, hogy a politikusok túl keveset foglalkoznak a környezetvédelem témáival. A környezettudatos cselekvési módok is jellemzőbbekké váltak 2020-ra. Több magatartás esetében is a nők bizonyultak érzékenyebbeknek a témára elsősorban 2009-ben, 2020-ra a nemek között kiegyenlítődés figyelhető meg a környezetvédelemmel kapcsolatos attitűdök terén. A várttól némileg eltérően nem a legfiatalabbakra, hanem a középkorú és az idősebb korosztályra volt jellemzőbb a környezettudatos szempontok figyelembevétele 2009-ben. Ez a tendencia 2020-ra nagyrészt elhalványul, és már csak két item esetében áll fenn. Az iskolázottság döntően pozitív összefüggést mutat a környezettudatos szempontok alkalmazásával. A magasabb iskolázottság magasabb környezettudatossággal jár együtt - egy kivétellel - elsősorban 2009-ben, 2020-ban már csak néhány item esetében mutatkozik szignifikáns összefüggés. Úgy tűnik tehát, hogy a környezettudatos magatartás 11 év alatt a társadalom szélesebb rétegeire terjedt ki.

Összegzés

Tanulmányunkban a Szegedi Tudományegyetem Szociológia tanszékén 2000 és 2024 között végzett Szeged Studies kutatássorozat főbb eredményeit mutattuk be. Munkánkban kísérletet tettünk arra, hogy átfogó képet nyújtsunk Szeged város lakosságának attitűdjeiről és azok változásairól számos, az adott időszakban meghatározó jelenséggel kapcsolatban. A kutatás módszertani alapját a Detroiti Területi Tanulmányok (DAS) projekt ihlette és az a felismerés motiválta, hogy a szociológusi pályán való megmaradás és a sikeres tudományos tevékenység elengedhetetlen feltétele az empirikus kutatásokban szerzett szakmai gyakorlat.

2000-2018 közötti időszakban a szegediek lakóhelyükkel kapcsolatos elégedettsége végig magas volt, a közbiztonság megítélése is javult az évek során. Figyelemre érdemes, hogy a lakosok a közvetlen lakókörnyezetüket jellemzően biztonságosabbnak ítélték meg, mint a várost általában. A biztonsághiányt kiváltó félelemérzetet leginkább a gyanús személyek, a rendőri jelenlét hiánya és a bűnesetek előfordulása befolyásolta. A 2015-ös menekültválság nem rontotta szignifikánsan a szegediek közbiztonságérzetét. 2001 és 2024 között vizsgáltuk a szegediek attitűdjét a külföldiek magyarországi jelenlétével kapcsolatban, úgymint lakás- és földvásárlás,

munkavállalás, letelepedés, a különböző nemzetiségek együttélése, valamint a külföldi nagyvállalatok szerepével kapcsolatban. Az Európai Unió csatlakozást követően detektálható az elfogadóbb attitűd általánossá válása, mely a 2015-ös menekültválság és az azt körülzáró politikai közhangulat és közbeszéd, kiemelten az alacsonyabb iskolai végzettségűek és a rosszabb anyagi helyzetűek körében negatívan befolyásolta a viszonyulást. 2024-re az attitűdök nagyrészt stabilizálódtak, visszatérve a 2015 előtti, jellemzően elfogadóbb szintre. A külföldiek földvásárlása a leginkább zavaró jelenség a szegediek számára.

A 2023-as és 2024-es adatok alapján vizsgáltuk az intézményi bizalom mintázatait. Legmagasabb bizalmi szintet a szegediek a NATO és a rendőrség iránt érznek, legkevésbé pedig a politikai pártokban és a sajtóban bíznak meg. Az intézményi bizalom szintje az idősök és az alacsonyabb iskolai végzettségűek körében magasabb. 2024-ben komoly figyelmet és erős érzelmeket generáló belpolitikai események hatására (ún. „kegyelmi-ügy”) a köztársasági elnök, valamint egy új intézmény, a Szuverenitásvédelmi Hivatal is a bizalmi rangsor második felébe kerültek, ami egy bizalomhiányos attitűd kifejeződését tükrözi.

A szegedi lakosság környezetvédelemmel és a klímaváltozással kapcsolatos álláspontjainak formálódását a 2009-es és a 2020-as adatfelvétel eredményeinek összehasonlítása alapján tettük meg. Az eredmények jelentős változásokat mutatnak az attitűdökben a vizsgált 11 év alatt: erősödött az éghajlatváltozás kedvezőtlen jelenségeinek meg tapasztalása és ennek hatásai miatti aggodalom, kiemelten a jelenre vonatkozóan. Egyetértés mutatkozik a szegediek körében azzal kapcsolatban, hogy a politikusok nem foglalkoznak eleget a környezetvédelem ügyével. 2020-ra elterjedtebbé váltak egyes környezettudatos cselekvésformák a lakosság mindennapi gyakorlatában, mint a szelektív hulladékgyűjtés és a műanyag szatyrok használatának kerülése. A környezettudatos magatartás a vizsgált 11 év alatt a helyi társadalom egyre szélesebb rétegeire terjedt ki.

A Szeged Studies kutatások részletes betekintést engednek a szegedi lakosság attitűdjeinek és véleményének alakulásába az egyes meghatározó globális trendek hatására jelentkező társadalmi és környezeti változásokkal kapcsolatban. A kutatások eredményei hozzájárulhatnak a helyi társadalom jobb megértéséhez és a megalapozottabb döntéshozatalhoz.

Felhasznált irodalom

1. Beck U. (2003): A kockázattársadalom. Út egy másik modernitásba. Budapest, Andorka Rudolf Társadalomtudományi Társaság – Századvég Kiadó.
2. Csaba Sára; Belinszky Anna; Lukács Zsófia Anna; Lantos Nóra Anna; Kende Anna (2017): Menekültek Magyarországon: a politikai attitűdök és a morális felelősségvállalás szerepe a kollektív cselekvésben. *Alkalmazott Pszichológia*. (17)2, 29–49.
3. Csépe Valéria (2017): A szubjektív biztonság pszichológiai dimenziói. In: Finszter Géza, Sabjanics István [szerk.]: *Biztonsági kihívások a 21. században*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó. 275–288.
4. Dusek Tamás (2015): A lakókörnyezeti biztonságérzet településtípusok szerinti különbsége Magyarországon. *Közép-Európai Közlemények*, 8(3). 101–109.
5. Éltető Ödön; Marton Ádám (1995): A mintanagyság és a meghíúsulások kapcsolata a reprezentatív felvételekben. *Statisztikai Szemle*, 73 (10). 789–798.
6. Fischer György (2001): *Hihetünk-e a közvélemény-kutatásoknak?* Budapest, Bagolyvár Könyvkiadó.
7. Hunyadi László (2001): *A mintavétel alapjai*. Budapest, Számalk Kiadó.
8. Marans R. W; Gerber E. R; Morenoff J. D. (2024): Detroit area studies (DAS). In Michalos, A. C. (ed.): *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research*. Springer. 1764–1769.
9. Marton Ádám (1994): A nem mintavételi hiba az ipari kisszervezetek megfigyelésénél. *Statisztikai Szemle*, 72 (2). 141–153.
10. Mátyás Szabolcs (2015): Szubjektív biztonságérzet – lakossági vélemény a közbiztonságról és a rendőrségről. *Magyar Rendészet*, (5). 159–169.
11. Nemesi Attila László (2015): A nyelv a nyilvánosságban: versengő és társdiskurzusok. *Replika*, 2015/6. 95. 97–111.
12. Németh Renáta; Rudas Tamás (2002): Mintavétel a Leslie Kish-kulcs alkalmazásával. *Statisztikai Szemle*, 80 (4). 309–327.
13. Rác Attila (2022): Társadalomtudományi kutatásszervező-és tervező szoftver. SZTE Innovációs Bizottság 11/2022 (VI.15) határozat alapján SZTE szellemi tulajdon.
14. Róbert Péter (2020): Bizakodók és gyanakvók: biztonságérzet és áldozattá válás Magyarországon és nemzetközi összehasonlításban. In: Kolosi Tamás, Szelényi Iván, Tóth István György (szerk.): *Társadalmi Riport 2020*. Budapest, TÁRKI. 522–540.

15. Sik Endre; Simonovits Bori; Szeitl Blanka (2016): Az idegenellenesség alakulása és a bevándorlással kapcsolatos félelmek Magyarországon és a visegrádi országokban. *Régio*, 24 (2). 81-108. DOI: <http://dx.doi.org/10.17355/rkkpt.v24i2.114>
16. Szabó Attila (2019): A menekültek integrációjának ellehetetlenítése Magyarországon 2015-2018 között. *Állam- és Jogtudomány*, 60.(4). 88-104.
17. Sztankai Krisztián (2021): A migrációs válság hatása társadalmunkra. *Hadtudományi Szemle*, 14 (4), 69–81. doi: 10.32563/hsz.2021.4.7